

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ» ФАКУЛЬТЕТ
ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
КАФЕДРА НАУК ПРО ЗДОРОВ'Я**

Т. В. ПАЛЬКО

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ
ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА
ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ «КЛІНІЧНА
ПСИХОЛОГІЯ»**

для здобувачів вищої освіти рівня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія»

УЖГОРОД – 2024

Методичні рекомендації до виконання курсових робіт з психології розвитку та вікової психології за освітньою програмою «Клінічна психологія» для здобувачів вищої освіти рівня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» // Авт-уклад. Т. В. Палько. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. 46 с.

У методичних рекомендаціях розкрито вимоги до виконання, оформлення й захисту курсових робіт із психології розвитку та вікової психології за освітньою програмою «Клінічна психологія», подано їх орієнтовну тематику для здобувачів вищої освіти рівня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія». У рекомендаціях описано всі кроки для самостійного виконання курсової роботи, розглянуто сучасні вимоги до її оформлення та захисту, подаються приклади оформлення основних структурних елементів роботи, наводяться вимоги до захисту курсової роботи і критерії її оцінювання.

Методичні рекомендації розроблені для здобувачів вищої освіти, які навчаються за спеціальністю «Психологія» і починають проводити самостійні емпіричні наукові дослідження.

Рецензенти:

Іванова В.В. – доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор кафедри дошкільної та спеціальної освіти МДУ;

Хрущ О.В. – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної психології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Затверджено на засіданні кафедри наук про здоров'я (протокол № 8 від 27.12.2023 р.)

Рекомендовано до друку науково-методичною комісією факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 5 від 23.01.2024 р.)

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА	8
1.1. Вимоги до структури та змісту «ВСТУП».....	8
1.2. Основна частина курсової роботи та її складові	12
1.3. Змістова характеристика психодіагностичної складової курсової роботи.....	15
1.4. Норми академічної доброчесності при виконанні завдань теоретичного аналізу теми курсової роботи.....	17
РОЗДІЛ 2. ОФОРМЛЕННЯ ТА БІБЛІОГРАФІЯ	19
2.1. Вимоги до оформлення курсової роботи з психології розвитку та вікової психології.....	19
2.2. Мова і стиль курсової роботи	24
РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ	26
3.1. Критерії оцінювання курсової роботи.....	26
3.2. Процедура захисту курсової роботи.....	28
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	31
ДОДАТКИ	32
Додаток 1. Зразок заяви про вибір теми курсової роботи.....	32
Додаток 2. Витяг з Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті».....	33
Додаток 3. Декларація академічної доброчесності.....	35
Додаток 4 Рекомендована тематика курсових робіт	36
Додаток 5. Зразок титульної сторінки	38
Додаток 6. Зразок оформлення ЗМІСТУ	39
Додаток 7. Оформлення основних типів бібліографічного опису у списку джерел	40
Додаток 8. Зразок оформлення відгуку на курсову роботу	43
Додаток 9. Дорожня карта здобувача освіти при написанні курсової роботи.....	45

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації до написання та оформлення курсових робіт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти розроблені на основі діючого законодавства України, нормативних документів Міністерства освіти і науки України, положень Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет». Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» перший (бакалаврський) рівень вищої освіти відповідає шостому рівню Національної рамки кваліфікацій і передбачає здобуття особою теоретичних знань та практичних умінь і навичок, достатніх для успішного виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Згідно зі Стандартом вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 053 Психологія та освітньої програми «Клінічна психологія» в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» наукові дослідження є обов'язковим освітнім компонентом освітньої програми підготовки здобувача вищої освіти-психолога та оцінюється як самостійний вид навчальної діяльності студента.

Ці дослідження реалізують компетентнісний підхід до організації вищої освіти, мають індивідуалізований характер, враховують професійну спрямованість та пізнавально-наукові інтереси здобувачів вищої освіти. Відтак, підготовка курсових робіт виступає важливою формою самостійної роботи здобувачів, що відображає результати їхньої емпіричної науково-дослідницької роботи.

Методичні рекомендації до написання курсових робіт із психології розвитку та вікової психології розроблено з урахуванням Закону України «Про вищу освіту», стандарту вищої освіти України із галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальності 053 Психологія, освітньо-професійної програми «Клінічна психологія» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія, Положення про академічну доброчесність в «Ужгородському національному університеті».

Курсова робота є самостійною роботою, яка дає можливість проаналізувати рівень засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних знань та практичних навичок за обраною науковою тематикою. Курсова робота є одним із видів індивідуальної роботи здобувачів, оригінальним, завершеним дослідженням у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки та містить сукупність результатів, положень, що пропонуються для публічного захисту.

Курсова робота виконується відповідно до напрямів наукових і прикладних досліджень і має засвідчити: рівень професійної підготовки здобувачів; вміння застосовувати здобуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань; свідоме засвоєння знань та їх систематизацію; наявність у здобувачів навичок професійної роботи; соціальні навички критично мислити, вміння аргументувати власну точку зору, дотримуватись визначених термінів.

Курсова робота виконується згідно з навчальним планом на 2 курсі на базі вивчення психології розвитку та вікової психології як однієї із профілюючих дисциплін. Виконується робота під керівництвом наукового керівника. Кінцевим етапом виконання курсової роботи є її публічний захист.

Курсова робота є початковим науковим доробком студента, зміст якої має внутрішню єдність і відображає хід та результати розробки обраної теми з психології. Вона повинна відповідати сучасному рівню розвитку психологічної науки, а її тема – бути актуальною для сучасної теоретичної та практичної психології.

Курсова робота виконується на основі вивчення фахової вітчизняної та зарубіжної літератури, останніх досліджень з обраної теми, а також результатів власних досліджень з метою вирішення визначених прикладних завдань у професійній сфері.

Мета виконання курсової роботи – демонстрація здобувачами вищої освіти рівня оволодіння навичками самостійного аналізу наукової літератури, розробки дослідницької програми, підбору та реалізації дослідницьких процедур, аналізу, інтерпретації та представлення отриманих результатів, а також їх застосування при вирішенні конкретних науково-практичних завдань.

Курсова робота має бути написана державною мовою, науковим стилем із логічним й

аргументованим викладом матеріалу.

Основні етапи підготовки та виконання курсової роботи:

- добір та затвердження теми з урахуванням побажань здобувача вищої освіти - настановча консультація;
- затвердження графіку виконання роботи;
- формулювання завдань до курсової роботи;
- складання бібліографії з теми;
- вивчення наукових джерел із теми дослідження - проведення теоретичних досліджень;
- затвердження плану курсової роботи;
- формування понятійного апарату;
- додаткове вивчення наукової літератури;
- збір емпіричного матеріалу (проведення спостережень, опитування, тестування);
- опрацювання та представлення результатів досліджень;
- підготовка першого варіанту роботи;
- перевірка керівником першого варіанту роботи;
- внесення змін до плану та змісту роботи (за потреби);
- оформлення остаточного варіанту роботи згідно з вимогами;
- подання курсової роботи на кафедру (за 1 тиждень до захисту);
- захист курсової роботи.

Одним з суттєвих питань підготовки курсової роботи є складання плану, без якого неможливо глибоко проникнути в суть досліджуваної проблеми. Робота над складанням плану, як правило, поділяється на два етапи. Спочатку складається попередній план, який необхідно погодити з науковим керівником, визначаються основні напрями дослідження, коло питань, необхідних для повного висвітлення обраної теми. Після вивчення джерел план корегується, відшліфовуються формулювання питань. План курсової роботи повинен бути логічним, послідовним та містити вступ та не менше двох розділів.

Виконання курсової роботи дає можливість розв'язати ряд навчальних задач:

- систематизація, закріплення, поглиблення та застосування знань здобувачів під час теоретичного аналізу наукової літератури відповідно до поставлених завдань;
- розвиток навичок самостійної роботи;
- оволодіння прийомами і методами психологічного дослідження при вирішенні прикладних проблем;
- формування вміння формулювати наукові судження та висновки, логічно послідовно їх викладати, публічно захищати результати наукових пошуків (виголошувати промову, відповідати на запитання тощо).

До курсових робіт із психології розвитку та вікової психології висувається ряд вимог. Основні з них такі:

- дотримання принципу академічної доброчесності;
- актуальність тематики, відповідність її сучасному стану галузі науки та перспективам її розвитку;
- вивчення та критичний аналіз першоджерел із теми;
- дослідження та характеристика історії проблеми та її сучасного стану;
- чітке формулювання об'єкта, предмета, мети, завдань, гіпотези та методів дослідження;
- дотримання основних вимог до проведення емпіричних досліджень у психології розвитку та віковій психології;
- узагальнення результатів, їх обґрунтування, висновки та перспективи подальших досліджень.

У результаті написання курсової роботи студент повинен:

знати:

- принципи роботи з науковими джерелами;
- етапи виконання наукового дослідження;

- норми академічної доброчесності.

вміти:

- володіти категоріальним апаратом;
- систематизувати та узагальнювати науковий досвід;
- формулювати наукову проблему;
- аналізувати та порівнювати різні підходи щодо розв'язання наукової проблеми;
- формулювати мету і завдання дослідження;
- здійснювати підбір та обґрунтування психодіагностичного інструментарію дослідження;
- проводити емпіричне дослідження;
- здійснювати обробку результатів дослідження та робити самостійні висновки.

Програмні компетентності

Інтегральна компетентність	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології та професійної підготовки у процесі навчання, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів і характеризуються комплексністю та невизначеністю умов.
Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК3 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК5. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК6 Здатність приймати обґрунтовані рішення.</p> <p>ЗК7 Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>ЗК8. Навички міжособистісної взаємодії.</p> <p>ЗК9 Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК10. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК11.Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.</p>
Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)	<p>СК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології.</p> <p>СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.</p> <p>СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).</p> <p>СК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.</p>

	<p>СК 5 Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.</p> <p>СК 9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.</p> <p>СК 10. Здатність до розробки та реалізації типових програм, спрямованих на профілактику відхилень у соціальному та особистісному статусі, психічному розвитку людини, а також негативного впливу професійних ризиків в різних видах діяльності.</p> <p>СК 11 Здатність дотримуватися норм професійної етики.</p> <p>СК 12. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p> <p>СК 13 Розуміння сфер компетентності та специфіки професійної діяльності клінічного психолога.</p> <p>СК 16. Розуміння закономірностей функціонування основних фізіологічних систем і психічних функцій людини у нормі та патології, чинників, що впливають на зміну психічних якостей людини під впливом хвороби.</p>
<p>Програмні результати навчання</p>	<p>ПР1. Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.</p> <p>ПР2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.</p> <p>ПР3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.</p> <p>ПР4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.</p> <p>ПР5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.</p> <p>ПР6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.</p> <p>ПР7. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.</p> <p>ПР8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.</p> <p>ПР10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника</p> <p>ПР13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.</p> <p>ПР15. Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p> <p>ПР16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.</p>

РОЗДІЛ 1. СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КУРСОВОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

1.1. Вимоги до структури та змісту «ВСТУП»

Зміст курсової роботи повинен в повному обсязі розкрити обрану тему на основі загальних наукових знань та сучасних досліджень у галузі психології розвитку та вікової психології.

Курсова робота має бути самостійним, завершеним, логічно структурованим дослідженням та містити:

- титульний аркуш;
- зміст;
- перелік умовних позначень, символів і скорочень (за необхідності);
- вступ (приблизний обсяг – 9-10 % тексту) – 3 ст.;
- основну частину: два основні розділи (теоретичний розділ, емпіричне дослідження), підрозділи (приблизний обсяг – 70-80%) – 20-25 ст.;
- висновки(приблизний обсяг – 6-7%) – 1-2 ст.;
- список використаних джерел та літератури – не менше 25 найменувань;
- додатки, в разі потреби (кількість сторінок необмежена);
- відгук наукового керівника.

Загальний обсяг курсової роботи – не менше 30 друкованих сторінок без списку використаних джерел та додатків комп'ютерного тексту. Обсяг курсової роботи щодо структурних складових може бути іншим, адже запропонований вище % обсяг є орієнтовним. Важливим є дотримання співвідношення теоретичної і практичної частин курсової роботи – 50% на 50%. Головне завдання – розкрити вибрану тему.

Тема дослідження

Відображає основний зміст (проблему чи питання) наукової роботи та визначається її кінцевим результатом.

Обрання теми роботи є першим і надзвичайно важливим кроком. Обираючи тему, слід враховувати її актуальність, можливість проведення запланованих досліджень у конкретних реальних умовах за час, відведений на виконання роботи. Обрання теми визначається насамперед тим, чи може автор організувати дослідження: проаналізувати літературу з обраної проблеми, підібрати методики, знайти потрібну кількість досліджуваних і мотивувати їх

Вибір теми курсової роботи студенти здійснюють самостійно, протягом першого місяця навчання у відповідному семестрі, що оформлюється відповідно заявою встановленого зразка (див. Додаток А). Якщо жодна з тем представлених для написання курсової роботи не зацікавила студента, він має право самостійно обрати тему роботи та затвердити її на кафедрі. Після того, як студент вибрав тему курсової роботи, вона затверджується кафедрою, йому призначається науковий керівник, який визначає загальний напрям роботи, оцінює результати окремих етапів її виконання.

Після затвердження теми студент у найкоротший термін повинен скласти календарний графік виконання курсової роботи й узгодити його з науковим керівником. Календарний графік має бути реальним. Чітке дотримання термінів виконання роботи дозволить своєчасно закінчити курсову, врахувати зауваження керівника, усунути недоліки, здати її на кафедру та вийти на захист. Організація студентом часу на розробку теми не входить до обов'язків наукового керівника. Це справа самого студента.

ВСТУП курсової роботи повинен містити у чіткій послідовності такі компоненти:

- актуальність дослідження;
- мета дослідження;
- об'єкт, предмет.

Рівень наукового дослідження здебільшого визначається тим, наскільки новими й актуальними є проблеми, над якими працює дослідник. Вирішення проблеми завжди передбачає вихід за межі відомого і тому не може знаходитися за допомогою наперед відомих правил та методів, що однак, не виключає можливості і доцільності планування дослідження.

Наукову проблему часто характеризують як “усвідомлене незнання”. Дійсно, наукова проблема виникає разом із розумінням того, що наявні знання є неповними, і цю ситуацію можна виправити лише в результаті подальшого розвитку науки та практики [6]. Вибір проблеми великою мірою визначає як стратегію дослідження взагалі, так і напрямок наукового пошуку зокрема. Сформулювати наукову проблему – це показати вміння відокремити головне від другорядного; виявити те, що вже відоме і що досі невідомо науці з предмета дослідження; визначити суперечності як у предметному змісті, так і в його практичній реалізації.

Розкриття актуальності курсової роботи з психології полягає у стислому аналізі (без посилань на джерела) наступних найзагальніших положень стосовно даної роботи:

- яке значення для теорії психології має проблема даного дослідження;
- яку практичну значущість може мати вирішення даної проблеми;
- якими дослідниками вже вивчалися питання близькі до проблеми кваліфікаційної роботи з психології;
- які теоретичні положення та практичні рекомендації вже сформульовано;
- що в даній проблемі ще не досліджено у теоретичному плані та не розроблено в плані прикладному, практичному.

Актуальність – розкриття причин важливості дослідження обраної теми саме сьогодні, а також яке суспільне значення має дослідження обраної теми. Обсяг актуальності у змісті курсової роботи має сягати 1/3 обсягу сторінки.

Наприклад:

Тема: «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика»

Актуальність. «Агресивність – одна з найактуальніших психологічних проблем. Сучасні підлітки живуть в умовах нестабільної соціальної, економічної та політичної ситуації, щодня стикаючись з поточними проблемами. Це часто проявляється у вираженні форм агресивної поведінки. Підлітковий вік являє собою один з найскладніших періодів розвитку дитини. Пубертат найчастіше проявляє себе у постійному протистоянні та агресивній поведінці різної форми прояву.

В сучасному суспільстві, орієнтованому на споживання, агресивна поведінка суб'єкта часто пов'язана з дефіцитною мотивацією, яка визначається недостатністю тих чи інших бажаних для нього предметів чи станів. Найчастіше агресивність виходить назовні тоді, коли людина не в змозі вирішити проблему, яка перед нею стоїть, досягнути бажаного, що породжує фрустраційний стан її психіки. Це – одна з потужних деструктивних психологічних тенденцій сучасності.

Відбувається своєрідний перехід від дитинства до дорослості, від незрілості – до зрілості. Анатомо-фізіологічна перебудова, інтелектуальний і моральний розвиток, конкретні види діяльності, зміна ролей у суспільстві, статусу та місця в колективі – це ті зміни, з якими зіштовхується дитина, перебуваючи в підлітковому віці.

У підлітковому віці дитина перебуває в пошуку власної ідентичності особистості, намагаються вирішувати нові життєві проблеми, проте не завжди їм вистачає досвіду. Саме тому, агресивна поведінка є поширеною проблемою для підлітків. В основі такої поведінки може лежати страх, невпевненість в собі, несправедливість життя, переживання через надмірні вимоги батьків чи вчителів тощо» [14].

Особливе значення тут має останній пункт, тому що він розкриває ту проблему, яку автор роботи і намагатиметься вивчити в результаті своїх теоретичних та експериментальних досліджень.

Актуальність роботи безпосередньо визначає наступні компоненти методологічного апарату дослідження: його **об'єкт, предмет, мету, завдання, методи та методики дослідження, теоретичну новизну, практичну значущість**. Без перебільшення можна стверджувати: чим раніше та змістовніше студент визначить вся ці компоненти, тим ясніше він зрозуміє ЩО та ЯК він повинен робити, щоб успішно виконати та захистити курсову роботу з психології. Водночас, необхідно зауважити, що в процесі практичного виконання, ці компоненти методологічного апарату дослідження, набувають уточнення та конкретизації. До

цього також треба бути готовими.

Від доведення актуальності обраної теми логічно перейти до формулювання мети, об'єкту, предмету дослідження.

Мета дослідження.

Вказує на кінцевий результат роботи, об'єкт дослідження та шляхи досягнення кінцевого результату. Мета роботи звичайно формулюється як: «Вивчити...», «Виявити...», «Розглянути...», «Визначити...», «Дати характеристику...», «Довести...», «Обґрунтувати...».

У кожному разі робота повинна містити певну новизну (пошук нових знань, нових методів досліджень або психологічної практики або застосування існуючих знань, методів дослідження до нових умов) і творчий підхід до розв'язку проблеми.

Загальна мета має реалізацію через конкретні завдання, зміст і характер яких залежить від специфіки роботи.

Наприклад:

Тема: «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика»

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити особливості прояву агресивної поведінки в підлітковому віці [14].

Завдання дослідження формулюються на основі аналізу вивчення об'єкта та поставленої мети і представляють собою етапи вирішення поставленої мети. Це ті конкретні кроки, що визначаються на основі сформульованої мети. Кожному завданню відповідає певний етап роботи, що має бути визначений у змісті курсової. Зокрема у курсовій роботі достатньо 3-4 завдань, які б охоплювали теоретичний та емпіричний розділи.

Наприклад:

Тема: «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика»

Завдання дослідження

- 1. Здійснити теоретичний аналіз проблеми агресивної поведінки підлітків у психологічних дослідженнях.*
- 2. Проаналізувати види та форми агресивної поведінки.*
- 3. Охарактеризувати особливості прояву агресії у підлітковому віці*
- 4. Підбір адекватних методів і методик для дослідження даної проблеми.*
- 5. Емпірично дослідити особливості прояву агресивної поведінки в підлітковому віці [14].*

Об'єкт, предмет

Об'єкт та предмет дослідження співвідносяться між собою як загальне та часткове.

Об'єкт дослідження – відносини, процес чи явище, що породжують проблему, проблемну ситуацію й обираються для вивчення. У загальному вимірі, об'єкт – це відповідь на запитання: «Що досліджується?».

Предмет міститься у межах об'єкта; це – певна частина чи аспект об'єкта, що безпосередньо досліджується. Предметом дослідження є та вузька, чітко окреслена частина психологічної реальності, яку дослідник може безпосередньо дослідити.

Наприклад: Якщо темою курсової роботи є «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика», доцільно буде обрати об'єктом дослідження агресивну поведінку особистості, а предметом дослідження даної теми можуть бути особливості прояву агресивної поведінки підлітків [14].

Якщо об'єкт дослідження – навчальна діяльність здобувача освіти молодшого шкільного віку, процес психічного розвитку у конкретному віковому періоді, то предметом дослідження можуть стати певні психологічні фактори, механізми, закономірності. Якщо об'єкт дослідження – психічні процеси, то предметом можуть стати структура, взаємозв'язки, механізми. Якщо об'єкт дослідження – психічні стани, то предметом будуть особливості їх прояву, причини та механізми виникнення, наслідки. Якщо об'єктом дослідження виявляються психічні властивості, то предметом можуть стати індивідуальні особливості, прояви, фактори та механізми розвитку, зв'язок з іншими властивостями.

Таким чином, поняття об'єкту і предмету психологічного дослідження характеризуються тільки у взаємному зв'язку, тому що вони співвідносяться як загальне і часткове [2].

Загальнонаукові методи дослідження – емпіричні (експеримент, спостереження, опис)

та теоретичні (аналіз, синтез, абстрагування, узагальнення, індукція, дедукція, пояснення, класифікація тощо), а також системний, функціональний, конкретно-соціологічний.

Методи дослідження – це сукупність прийомів чи операцій практичного чи теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретної проблеми. Відповідно до визнаних двох рівнів наукового дослідження – теоретичного й емпіричного – виокремлюють дві групи методів дослідження: теоретичні та емпіричні.

До групи теоретичних методів належать:

– **узагальнення**, що виявляється у мисленневому об'єднанні предметів, явищ у групи за істотними ознаками, виокремленими у процесі абстрагування.

– **порівняння** – це встановлення подібності і відмінності між предметами та явищами.

Наприклад: Ще Е. Шпрангер зазначав, що *головні новоутворення підліткового віку – це відкриття «Я», усвідомлення своєї індивідуальності. Ст. Холл виходив з того, що у цьому віці відбувається криза самосвідомості. І. С. Кон наголошує, що головне психологічне новоутворення перехідного віку – це відкриття свого внутрішнього світу, визнання своєї унікальності та змін;*

– **елементи аналізу**, тобто розчленування предметів і явищ у свідомості, виокремлення їхніх частин, аспектів, елементів, ознак і властивостей.

До групи емпіричних методів у курсовій роботі відноситься комплекс експериментальних методів дослідження: **спостереження, методи опитування та психодіагностичні методи**. До психодіагностичних методів належать обрані безпосередньо для дослідження методики.

Кількість методик. Для реалізації поставлених завдань у курсовій роботі для здобувачів вищої освіти 2 року навчання рекомендується використовувати не менше 2-х психодіагностичних методик.

Наприклад:

Тема: «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика»

Методи дослідження. «Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань були застосовані такі методи: теоретичні методи (аналіз, синтез, систематизація, узагальнення); методи емпіричного дослідження (психодіагностичні методики: дослідження рівня агресії та ворожості підлітків – «Опитувальник А. Басс А. Даркі»; проєктивна методика «Неіснуюча тварина» для визначення загальних особливостей особистості дитини, виявити можливі труднощі у спілкуванні та схильність до агресивної поведінки.); статистичні методи обробки даних» [14].

Наукова новизна та практичне значення.

Будь-яке наукове дослідження повинно містити певну новизну у вирішенні проблеми, що вивчається. Новизна дослідження може проявлятися:

- 1) у вивченні факторів, що раніше не вивчалися і які призводять до виникнення психічного явища
- 2) у виявленні зв'язків між психічними явищами або поняттями, що раніше не вивчалися
- 3) у вивченні зв'язків між психічними явищами на нових об'єктах
- 4) в перевірці ефективності певної апробованої методики в нових умовах.

Практична значимість дослідження полягає в можливості застосування отриманих результатів під час безпосередньої практичної діяльності психолога, і, загалом, отримані результати можуть бути використані під час вирішення практичних завдань певної сфери діяльності. Таким чином, практичне значення роботи полягає у можливостях наукового використання результатів дослідження або у рекомендаціях щодо їх використання. У курсовій роботі потрібно продемонструвати новітню, здобуту під час дослідження інформацію і можливості її використання в практиці [2].

Наприклад:

Тема: «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика»

Практична значимість. «Практична значимість одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть бути використані практичними психологами та педагогами у рамках запобігання агресивної поведінки серед підлітків» [14].

1.2. Основна частина курсової роботи та її складові

Основну частину поділяють на теоретичну і практичну.

РОЗДІЛ I, як правило, носить теоретичний характер. У ньому подається самостійно виконаний критичний аналіз опрацьованої студентом наукової літератури та виділяються теоретичні положення, які стали вихідними при виконанні практичної частини. У цій частині також обґрунтовується необхідність здійснення емпіричного дослідження.

Під час огляду літератури студент повинен продемонструвати ґрунтовне знайомство з працями з вказаної теми, вміння аналізувати та систематизувати джерела, критично їх оцінювати, давати порівняльну характеристику різних підходів до рішення поставленої проблеми різними авторами, вміння виділяти суттєве. Важливо розкрити сутність питань, що розглядаються, виділити головні ідеї у відповідності з поставленими завданнями та власною логікою розуміння проблеми.

Теоретична частина роботи повинна містити основні поняття проблеми, що досліджується, та мають відношення до емпіричного дослідження. В роботі повинні бути представлені всі поняття, які мають відношення до висунутої проблеми та всі змінні, що використовуються при формулюванні гіпотези та мети дослідження; характеристики психологічних та соціальних характеристик категорій людей, що вивчаються.

Аналіз психологічної літератури. Під час огляду літератури студент повинен продемонструвати ґрунтовне знайомство з працями з вказаної теми, вміння аналізувати та систематизувати джерела, критично їх оцінювати, давати порівняльну характеристику різних підходів до рішення поставленої проблеми різними авторами, вміння виділяти суттєве. Важливо розкрити сутність питань, що розглядаються, виділити головні ідеї у відповідності з поставленими завданнями та власною логікою розуміння проблеми.

На основі аналізу психологічної літератури з обраної теми та стану проблемної ситуації, виокремлюють коло питань, які необхідно охопити при розгляді цієї теми. Як правило, у курсовій роботі їх має бути декілька. Вони певним чином повинні бути узгоджені з темою, метою, об'єктом та предметом дослідження.

Вміння читати і занотовувати прочитане – необхідна риса й ознака інтелектуальної праці, що формується в ході підготовки курсової роботи, статей тощо. Збирання матеріалу, як підготовчий етап до написання роботи проходить такі стадії: пошук наявності літератури в бібліотеці, реєстрування бібліографії (перелік книг, журналів, статей із вказівкою вихідних даних; покажчик використаної літератури, який повинен бути складений в кінці написання курсової роботи), відбір літератури за змістом, конспектування.

Для ширшого використання бібліографічних покажчиків сучасний інформаційний простір доповнився базами і банками даних Інтернет-видань (психологічних Інтернет-сайтів), які включають як наукову, так і публіцистичну інформацію [4].

Корисними можуть бути матеріали, розміщені на відповідних наукових сайтах у Інтернет-мережі (перелік адрес деяких сайтів наведений нижче)

Адреси сайтів	Зміст
www.apa.org	Офіційна сторінка Американської Психологічної Асоціації (АПА)
https://www.socialpsychology.org/	Social Psychology Network – Міжнародна мережа з соціальної психології
www.socd.univ.kiev.ua	Факультет психології та соціології Київського національного університету імені Тараса Шевченка
www.nbu.gov.ua	Національна бібліотека України ім. В.Вернадського

http://psychology-naes-ua.institute/	Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України
http://www.lib.uzhnu.edu.ua/	Наукова бібліотека Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»
https://bpsy.knu.ua/index.php/psychology	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія
http://psyj.udpu.edu.ua/	«Психологічний журнал» Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
https://ispp.org.ua/elektronna-biblioteka/	Бібліотека Інституту соціальної та політичної психології Національної академії педагогічних наук України
https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj	Науковий вісник Херсонського державного університету
http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/uk/	Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки
http://perspectives.pp.ua/index.php/np	Видавнича Група «Наукові перспективи»

Завдання щодо огляду літератури:

- ознайомлення з матеріалами за темою курсової роботи, відбір основних, фундаментальних робіт (дисертацій, науково-прикладних статей у фахових виданнях (вітчизняних і зарубіжних);

- виявлення основного кола науковців, які досліджували тему, вивчення їх внеску в розробку проблеми.

Збирання теоретичного матеріалу не повинно проходити безсистемно. Разом з керівником вибираються напрямки пошуків:

- 1) виявлення джерельного матеріалу, який містить загальні положення по психологічній темі в енциклопедії, психологічному словнику, підручниках з дотичних психологічних дисциплін;

- 2) пошуки методологічної, теоретичної та критичної літератури: збірники праць відомих психологів, статті в психологічних журналах;

- 3) підбір праць на аналогічну тему (під час пошуків джерел необхідно з'ясувати стан вивченості обраної теми сучасною психологічною наукою, щоб не повторювати в роботі загальновідомі істини та точніше визначити основні розділи свого дослідження).

У Розділі I, як правило, це теоретичний аналіз наукової літератури з обраної проблеми, де може бути представлено власну модель досліджуваного явища, узагальнені таблиці, схеми, куди ви можете включити формулювання досліджуваної проблеми, але в більш широкому контексті. Іншими словами, назва та зміст першого розділу мають відображати те предмет-об'єктне відношення, про яке йшлося вище [4]. Так, якщо тема вашого дослідження «Агресивна поведінка підлітків: теорія і діагностика», то назва першого розділу може бути такою: **РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.**

Закінчити **РОЗДІЛ I** слід короткими, чітко сформульованими висновками, що включають стислий опис теоретичних положень, на яких автор курсової роботи буде подальше власне емпіричне дослідження.

РОЗДІЛ II, як правило, носить емпіричний (практичний) характер. У ньому мають бути

представлені опис програми і загальної методики емпіричного дослідження, висвітлені його результати. При виконанні емпіричного дослідження курсової роботи студент повинен здійснити:

- обґрунтування актуальності та новизни емпіричного дослідження;
- планування емпіричного дослідження та прогнозування достовірності отриманих результатів;
- опис обраних методів та методик емпіричного дослідження;
- кількісну та якісну обробку даних емпіричного дослідження;
- повний, стилістично правильний та грамотний опис процесу та результатів емпіричного дослідження, переконливість аргументації;
- узагальнення (схеми, діаграми, графіки) та інтерпретацію результатів емпіричного дослідження;
- формулювання висновків, отриманих у результаті емпіричного дослідження, рекомендацій щодо їх використання;
- правильне оформлення курсової роботи.

Зміст **Розділу II** визначається метою та завданнями курсової роботи, викладеними у Вступі. Розділ повинен містити не менше 2-х підрозділів, що послідовно описуються. Зокрема,

Перший підрозділ другого розділу повинен включати чітке формулювання проблеми дослідження, обґрунтування програми дослідження, опис методичних особливостей та вибірки емпіричного дослідження. Мають бути коротко, але вичерпно описані: – база дослідження (установа, організація), де виконувалося дослідження); – досліджувані (респонденти) – їх вік, стать, інші, важливі з точки зору даного дослідження характеристики; загальна кількість та принципи відбору досліджуваних тощо; – використовувані методики; – методи обробки та аналізу даних. Коротко описуються використовувані методи математичної обробки даних із посиланням на відповідні літературні джерела, а також на комп'ютерні програми. Інформація про вибір методів та підбір методик для емпіричного дослідження подається з повною змістовною назвою методики, аббревіатурою назви, якщо вона є, і посиланням на автора методики у дужках (Опитувальник А. Басса А. Даркі); якщо автора методики не вказано (за викладом В.В.Іваненка); якщо необхідно, вказується і автор модифікації (Методика діагностики агресивності А. Ассінгера. Агресивність (Модифікація тесту Розенцвейга).

У другому підрозділі другого розділу описуються та аналізуються отримані емпіричні дані та результати. Матеріал структурується, виходячи з логіки розв'язання проблеми у відповідності до програми дослідження. На підставі первинної обробки дані групуються за певним критерієм і для наочності їх представлення подаються у графічному вигляді (таблиці, графіки, діаграми, гістограми та ін.). Розкривається статистична обробка даних та аналізуються отримані результати. Якісний аналіз отриманих результатів передбачає осмислення всіх даних, виявлення закономірностей, їх критичний аналіз у співставленні з іншими точками зору та раніше відомими фактами. Структуруватися даний розділ повинен на основі логіки дослідження. Основну частину доцільно доповнювати таблицями, графіками, рисунками тощо. Щодо тих матеріалів, які за обсягом не можуть увійти до неї, їх оформлюють як додатки. Використання такого матеріалу потребує його роз'яснення, аргументації, а також відповідних висновків. Результати наукових даних, зафіксовані у таблицях, рисунках, підлягають обов'язковій нумерації (табл.1, схема 2, рис. 4 та ін.); початок рахунку йде від центральної частини роботи, продовжується і закінчується додатками.

Практична частина містить опис виконання дослідницького завдання та аналіз його результатів. Під час опису результатів емпіричної роботи доцільно спочатку дати їх загальну оцінку, а далі перейти до більш детального опису отриманих даних. Краще перераховувати отримані дані впорядковано.

Результати емпіричного дослідження повинні передусім бути представлені в числових значеннях, що вимірювалися. В тексті роботи не потрібно наводити формули для підрахування типових статистичних критеріїв та описувати процедуру їх підрахування. Досить вказати використані критерії та зазначити джерело, з якого вони запозичені.

Якщо вибірка дослідження невелика, то надається детальний опис індивідуальних

показників учасників (потрібно дотримуватися етичного принципу конфіденційності під час представлення результатів). Викладання результатів емпіричного дослідження доцільно представляти наступним чином: «Розглянемо результати, які отримані за допомогою методики.... Вони представлені в таблиці Як видно з таблиці..., досліджувані...характеризуються.... Таким чином, можна зробити висновок, що.....».

Потрібно дотримуватися конфіденційності у викладанні отриманих результатів. Типовою формою в дослідженні є використання імені та ініціалів досліджуваного. Наприклад: «...досліджений Андрій К. продемонстрував...» [4].

При проведенні психологічного дослідження необхідно пам'ятати про культуру дослідження та етичні вимоги, а саме: – емпіричні процедури не повинні зашкодити взаєминам і психологічному комфорту досліджуваних, викладачів та студентів; – необхідно дотримуватися принципу конфіденційності інформації про окремі характеристики досліджуваних (імена та прізвища досліджуваних для оформлення науководослідної роботи – шифруються); – за умови використання стандартних методик дослідження доцільно виготовити і роздати респондентам стандартні бланки для відповідей; – при користуванні не стандартизованими процедурами, слід підготувати деякі необхідні матеріали (наприклад, однотипні аркуші паперу), що не лише заощаджує час проведення дослідження, але й дозволяє якісно оформити його результати [8].

1.3. Змістова характеристика психодіагностичної складової курсової роботи [4].

Метод дослідження – спосіб, з допомогою якого вивчається психічне явище, наприклад: тести, опитувальники, анкети, інтерв'ю, бесіда, спостереження, констатуючий та формуючий експеримент тощо. Методика дослідження. Демонструє те, як (яким способом, шляхом, якими прийомами) слід реалізовувати рішення завдань дослідження в кожному з пунктів програми.

Результати дослідження. Кількісна та якісна обробка отриманих дослідником даних. Містять узагальнення отриманих результатів дослідження та основних закономірностей досліджуваних явищ, процесів, зокрема нових – раніше невідомих.

Висновок та рекомендації. Містять основні найбільш значущі результати проведеного дослідження. Рекомендації вказують на шляхи, методи, форми практичного використання результатів.

У пункті 2.1 пояснюється, які методи та методики існують для вивчення психологічного явища, що досліджується. Пояснюється, чому вибрані саме такі методи. При цьому зазначають посилання на дослідження інших авторів, надійність та відповідність (релевантність) методів тим теоретичним викладкам, які автор-студент зробив у Розділі 1.. Якщо методики стандартизовані і широко розповсюджені, то можна обмежитися посиланням на автора методики і джерело, звідки вона взята. Але, якщо розроблена власна методика: опитувальник чи план бесіди, то доцільно їх привести повністю.

Методика містить в собі характеристику (опис) об'єкта та предмету дослідження, виклад методів дослідження, вказівку на кількість дослідів з точки зору валідності; умови проведення дослідження (лабораторні або природні умови), вказівки про прилади, апаратуру для дослідження; дані про способи виміру та фіксації результатів; порядок проведення досліджень; способи обробки та оформлення експериментальних даних.

Методика дослідження складається в безособовій формі в теперішньому часі. Якщо ж дослідження проводиться за відомою методикою, то необхідно вказувати тільки її основні положення. Нижче наведено загальний порядок викладу і змісту записів методики експериментального дослідження.

Мета проведення експерименту:

- а) ставиться мета проведення дослідження з даного пункту програми;
- б) вказуються найбільш загальні методи та способи проведення дослідів (як правило, за посиланням на вже відомі, існуючі).

Для збору даних можуть використовуватися такі методи як спостереження, експеримент, опитування, тестування, аналіз документів. Необхідно пам'ятати, що кожний з них має певні переваги і недоліки. Для забезпечення ясності і вірогідності наукових висновків, важливо вже на ранніх стадіях дослідження точно визначити змінні (незалежні і залежні), які будуть

вивчатися, та які показники і в яких умовах будуть реєструватися, а також підставою для яких висновків будуть слугувати. Плануючи методики і процедури експериментального дослідження, важливо звертати увагу на їх валідність та надійність. Використання психодіагностичних методик потребує знання умов їх розробки та попередньої апробації.

Методи та психотехніки, що рекомендується застосовувати:

- метод психологічного аналізу усієї біографічної інформації, враховуючи інформацію про стан здоров'я, особливості народження та інформацію про батьків, специфіку обставин життя і сімейних стосунків, генетичні вади тощо;
- методи тестового психодіагностичного обстеження досліджуваних, в тому числі дітей у присутності батьків, якщо є така необхідність;
- метод психологічного спостереження за дитиною або дорослою людиною - клієнтом, що потребує психологічної допомоги;
- метод психологічного аналізу та спостереження за комунікативною та ігровою діяльністю клієнтів різних вікових груп, враховуючи специфіку запита на психологічну допомогу;
- метод психологічного аналізу навчальної або трудової діяльності, враховуючи специфіку запиту, труднощів, конфліктів та проблем у діяльності.

Важливе значення має достатній досвід практичного застосування відповідної психодіагностичної методики. Особливо це стосується проєктивних і ряду інших методик, що використовують контент-аналіз, інтуїтивні або нестандартні процедури аналізу та інтерпретації результатів, які залежать від експериментатора, його стану.

Алгоритм здійснення психодіагностичної складової:

1. *Відбір психодіагностичних методик відповідно до мети дослідження.* Проводиться вивчення і аналіз методичної літератури з метою скласти блок з необхідної і достатньої кількості методик, адекватних меті дослідження. Відбір методик проводиться за критеріями валідності, надійності, наявності відповідних статевовікових норм і інших психометричних показників.

Рекомендується застосування не менше трьох методів дослідження через застосування суб'єктивного, об'єктивного та проєктивного підходів та відповідних методик спостереження, тестових методик та проєктивних технік.

2. *Планування процедури психодіагностичного обстеження.* При плануванні процедури обстеження повинні враховуватися чинники, що впливають на об'єктивність і достовірність отримуваних результатів: форма обстеження (групове або індивідуальне), величина групи, умови обстеження (приміщення, освітленість, розсадження групи і так далі), підготовка бланків відповідей і ін. матеріалів, фіксація часу виконання завдань), послідовність виконання завдань, прийоми встановлення контакту з респондентами, особливості інструктажу респондентів, контроль за правильністю виконання інструкції респондентами, форма повідомлення результатів дослідження респондентам.

3. *Формування вибірки респондентів.* Формування вибірки респондентів проводиться з урахуванням принципів, що забезпечують репрезентативність вибірки за статтю, віком, соціальному статусу, особливостям поведінки, кількісному складу і так далі.

Важливо враховувати стать, вік, соціальний стан, рівень освіти, стан здоров'я, індивідуально-психологічні особливості досліджуваних і інші параметри, які можуть вплинути на результати. Вибірка повинна моделювати генеральну сукупність, тобто бути репрезентативною стосовно всієї досліджуваної категорії людей. Для цього вона повинна бути випадковою або спеціально підбраною так, щоб представляти основні типи досліджуваних.

Висновки дослідження повинні поширюватися на всіх членів досліджуваної групи людей, а не тільки на представників цієї вибірки. Досліджуваних необхідно правильно розподілити щодо різних умов дослідження, важливо забезпечити еквівалентність експериментальної й контрольної груп. На цьому етапі роботи необхідне суворе дотримання норм професійної етики психолога.

Чисельність вибірки досліджуваних для емпіричного дослідження або практичної психологічної роботи повинна забезпечувати доказовість положень, які захищаються в роботі.

Кількість досліджуваних в окремій групі (експериментальної або контрольної) у більшості експериментальних досліджень варіює від 1 до 100. Виходячи з методів математичної обробки, рекомендується, щоб чисельність порівнюваних груп була не менш 30-35 людей.

На цьому етапі роботи необхідне суворе дотримання норм професійної етики психолога.

4. *Підготовка психодіагностичних методик до обстеження.* Визначається необхідна кількість наборів стимульного матеріалу, бланків для відповідей і іншого обладнання.

5. *Проведення психодіагностичного обстеження.* При проведенні обстеження фіксуються всі відхилення від запланованих параметрів, а також незаплановані чинники, які здатні вплинути на результати дослідження. Найважливішими параметрами при проведенні обстеження є характер контакту дослідника з респондентами, ставлення респондентів до дослідження і особистості психолога-діагноста [2; 3; 5].

Висновки. В кінці кожного розділу має бути короткий висновок, який резюмує проведену в розділі роботу.

Головна їх мета проаналізувати проведену теоретичну та дослідницьку роботу. Висновки подаються у вигляді окремих лаконічних положень – у тезовому вигляді. Дуже важливо, щоб вони відповідали поставленій меті, завданням курсової роботи.

У висновках необхідно узагальнити основні наукові та практичні результати досліджень та бажано вказати рекомендації з практичного використання результатів дослідження, а також зазначити проблеми, що залишилися невирішеними і потребують подальшого дослідження. Кожен з висновків – це чітка відповідь на поставлене в дослідженні завдання.

У кінці кожного розділу формулюють висновки із стислим викладом наведених у розділі наукових і практичних результатів, що дає змогу вивільнити загальні висновки від подробиць. Рекомендований обсяг висновків після Розділів 1 та – 2, не більше 1,5- 2 сторінок.

Загальні висновки вміщують безпосередньо після викладення змісту роботи. Бажано, щоб у розділі ВИСНОВКИ було не більше ніж 5-7 загальних висновків, які дозволили б оцінити важливі досягнення роботи, яку здійснено студентом. Особливе значення мають висновки з емпіричної частини роботи.

Основна вимога до висновків: не повторювати змісту вступу, основної частини роботи і висновків, зроблених у розділах. Треба відмітити, чи виконані завдання дослідження, чи підтвердилась гіпотеза (якщо така була). Після цього потрібно сформулювати 4 - 5 висновків.

Ілюстрації можна подавати у тексті або оформляти у вигляді Додатків.

1.4. Норми академічної доброчесності при виконанні завдань теоретичного аналізу теми курсової роботи

При виконанні роботи студенти повинні дотримуватись принципів академічної доброчесності, які регламентуються Положенням про академічну доброчесність в ДВНЗ «Ужгородський національний університет»¹ [12]. Завдання студент має виконувати самостійно. Необхідно дотримуватись етики цитування, давати покликання на використані джерела, подавати достовірну інформацію про виконану роботу та її результати. У разі виявлення порушення академічної доброчесності, зокрема академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, не допускається до захисту, а якщо такі факти були виявлені під час захисту, завдання оцінюється на «незадовільно». Керівник роботи контролює дотримання студентами принципів академічної доброчесності та не допускає їх порушення.

Академічна доброчесність є одним із принципів освітньої діяльності, про що йдеться у частині першій статті 6 Закону України «Про освіту». Система та механізми забезпечення академічної доброчесності – можлива складова система забезпечення якості в закладах освіти (внутрішньої системи забезпечення якості освіти) (частина третя статті 41 названого Закону). Дотримуватися принципу академічної доброчесності при виконанні вимог освітньої програми – обов'язок здобувача освіти (частина третя 29 статті 53 Закону). А педагогічні, науково-

¹ПОЛОЖЕННЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ В «УЖГОРОДСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ». ЗАТВЕРДЖЕНО Вченою радою ДВНЗ «УжНУ». Протокол № 3 від 23.02.2017 року. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>

педагогічні та наукові працівники, згідно з частиною другою статті 54 Закону, зобов'язані «дотримуватися академічної доброчесності та забезпечувати її дотримання здобувачами освіти в освітньому процесі та науковій діяльності». Академічній доброчесності присвячено статтю 42 Закону. Зокрема, у ній дано визначення академічної доброчесності (частина перша): «академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень», окреслено, що передбачає дотримання академічної доброчесності педагогічними, науково-педагогічними та науковими працівниками (частина друга) та здобувачами вищої освіти (частина третя), описано, що вважається порушенням академічної доброчесності (частина четверта): академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво та необ'єктивне оцінювання, Академічний плагіат.

Різновиди плагіату:

- дослівне запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело (в окремих випадках некоректним вважають навіть використання одного слова без посилання на джерело, якщо це слово використовують в унікальному значенні, наданому цим джерелом);

- використання інформації (факти, ідеї, формули, числові значення тощо) з джерела без посилання на це джерело;

- перефразування тексту джерела у формі, що є близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело;

- подання як власних робіт (дисертацій, монографій, навчальних посібників, статей, тез, звітів, контрольних, розрахункових, курсових, дипломних та магістерських робіт, есе, рефератів тощо), виконаних на замовлення іншими особами, у тому числі робіт, стосовно яких справжні автори надали згоду на таке використання.

Підкреслено, що «відсутність належних посилань є основною ознакою академічного плагіату». Помилки цитування, до яких автори глосарію відносять:

- відсутність лапок при використанні текстових фрагментів, що запозичені з інших джерел, за наявності коректного посилання на це джерело;

- посилання на інше джерело;

- неправильне оформлення посилання, що ускладнює пошук джерела [3].

З метою уникнення елементів порушення академічної доброчесності студент заповнює декларацію академічної доброчесності студента (ки) 2 курсу денної/ заочної форми навчання спеціальності 053 Психологія ОП «Клінічна психологія» (Додаток 4).

РОЗДІЛ 2. ОФОРМЛЕННЯ ТА БІБЛІОГРАФІЯ

2.1. Вимоги до оформлення курсової роботи з психології розвитку та вікової психології

Перед тим як друкувати курсову роботу, слід старанно ще раз перевірити, уточнити назви розділів, підрозділів (параграфів), таблиць, послідовність розміщення матеріалу, звірити цифрові дані, обґрунтованість і чіткість формулювань, висновків та рекомендацій.

До формулювань заголовків (назв) розділів і підрозділів (параграфів) курсової роботи висуваються такі основні вимоги: стислість, чіткість і синтаксична різноманітність у побудові речень (з переважанням простих, поширених), послідовне та точне відображення внутрішньої логіки змісту роботи.

Технічне оформлення курсової роботи:

- 1) курсова робота друкується на одному боці аркуша білого паперу формату А 4;
- 2) шрифт тексту – «Times New Roman», кегль – 14, міжрядковий інтервал – 1,5;
- 3) на кожній сторінці нумерація покликів починається з цифри 1. Усі поклики здійснюються мовою оригіналу;
- 4) поля аркушів наукових робіт повинні бути наступними: ліве – 30 мм, праве – 15 мм, верхнє – 20, нижнє – 20 мм.; абзацний відступ – 12,5 мм.; вирівнювання – по ширині;
- 5) нумерація сторінок повинна бути наскрізною, у правому верхньому кутку арабськими цифрами з врахуванням титульного аркушу, на якому номер сторінки не ставиться;
- 6) заголовки структурних частин дипломної роботи – ЗМІСТ, ВСТУП, РОЗДІЛ, ВИСНОВКИ, СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ, ДОДАТКИ друкують великими літерами посередині симетрично до тексту; зміст подається на початку роботи;
- 7) кожна наступна структурна частина роботи починається з нового аркушу;
- 8) назви розділів друкують прописними літерами, окрім початкової, розділи нумерують латинськими цифрами без позначки №, наприкінці назви розділу крапка не ставиться, наприклад:

РОЗДІЛ II. Експериментальне визначення агресивної поведінки підлітків та факторів, які спричиняють прояв деструктивної поведінки

2.1. Діагностика агресивності

- 9) відстань між заголовком та текстом не повинна перевищувати 2-х інтервалів;
- 10) додатки нумеруються за допомогою літер;
- 11) для готової роботи – євро переплетення (скріплених пружиною) або папка з файлами; загальний обсяг курсової роботи – 25-30 стор. комп'ютерного тексту;
- 12) робота повинна бути охайно виконаною.

Ілюстрації (блок-схеми, схеми, графіки, діаграми, фотознімки, рисунки) разом з їх назвами слід розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації мають бути посилання у роботі. Ілюстрації, розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок роботи. Рисунок або схему, розміри яких більше формату А4, враховують як одну сторінку. Листи більшого формату розміщують у кінці роботи після висновків чи рекомендацій (якщо вони є) у тому порядку, в якому вони згадуються у тексті. Назву ілюстрації розміщують під самою ілюстрацією з абзацного виступу і позначають словом «Рис.», наприклад: «Рис. 1.3» (третій рисунок першого розділу). За необхідності під ілюстрацією розміщують пояснювальні дані (під рисунковий текст). Ілюстрації в курсовій роботі мають бути розташовані так, щоб їх було зручно розглядати без повороту роботи або з поворотом за годинниковою стрілкою. Ілюстрації варто нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком ілюстрацій, наведених у додатках. Номери ілюстрації у роботі є послідовними / наскрізними. Номер ілюстрації, її назву і пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Пояснювальний текст під ілюстрацією для кращого сприйняття виділяють курсивом.

Оформлення схем. Схеми - це зображення, які передають зазвичай за допомогою умовних позначень і без збереження масштабу основну ідею якогось пристрою, споруди або процесу і показує взаємозв'язок їх головних елементів. На схемах різних пристроїв вся вимірювальна і комунікаційна апаратура, електричні, електронні, кінематичні, теплові та інші типи приладів і механізмів зображують із використанням позначень, установлених відповідними стандартами. На схемах обов'язково дотримуються товщини ліній зображення основних і допоміжних, відкритих і закритих від спостереження деталей і товщини ліній їх зв'язку;

Оформлення діаграм. Діаграми - один із способів графічного зображення залежності між величинами. У діаграмах наочно відбивають і аналізують масові дані. Відповідно до форми побудови розрізняють діаграми площинні, лінійні й об'ємні. У курсових роботах найбільшого поширення набули стовпчикові діаграми (площинні і об'ємні). На стовпчикових (стрічкових) діаграмах дані зображуються у вигляді прямокутників (стовпчиків) однакової ширини, розміщених вертикально або горизонтально. Довжина (висота) прямокутників пропорційна зображеним ними величинам. Приклад стовпчикової діаграми наведений нижче (Рис. 2.2.1).

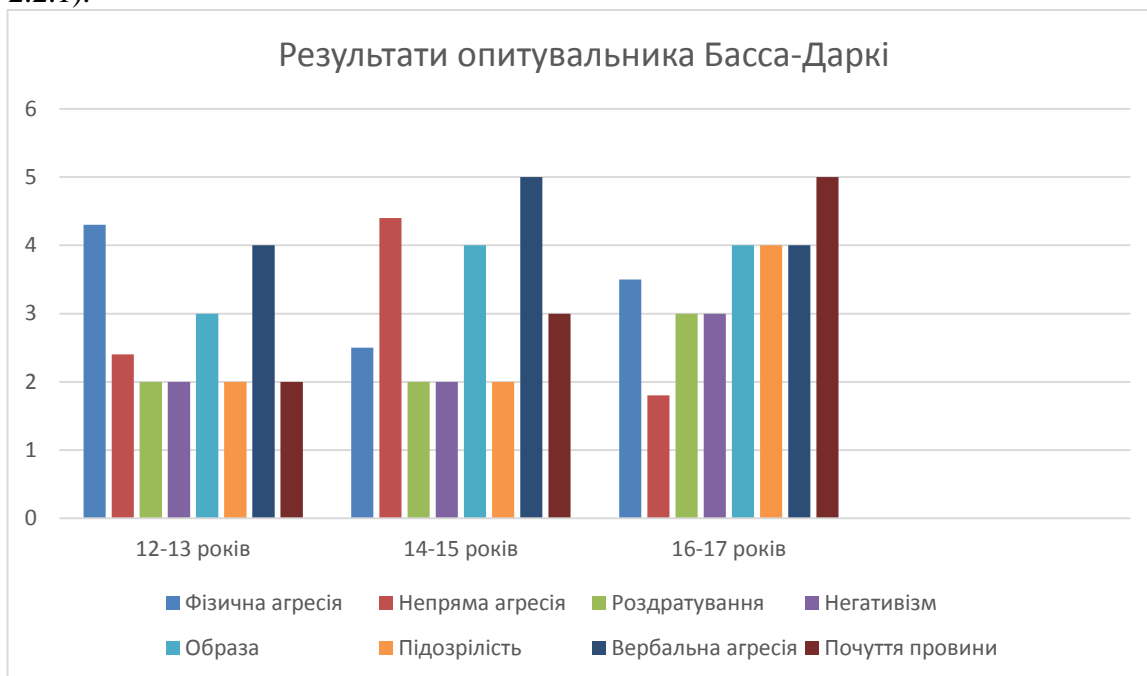

Рис. 2.2.1. Результати опитування підлітків за методикою Баса-Даркі

Лінійні діаграми, (стрічкові) і секторні теж часто використовуються студентами в курсових роботах. Для побудови лінійних діаграм звичайно використовують координатне поле. На осі абсцис у певному масштабі відкладається час або факторіальні ознаки (незалежні), на осі ординат - показники на певний момент чи період часу або розміри результативної незалежної ознаки. Вершини ординат з'єднуються відрізками, внаслідок чого отримують ламану лінію. На лінійні діаграми можна одночасно наносити кілька показників. Приклад лінійної діаграми наведений нижче (Рис. 2.2.2).

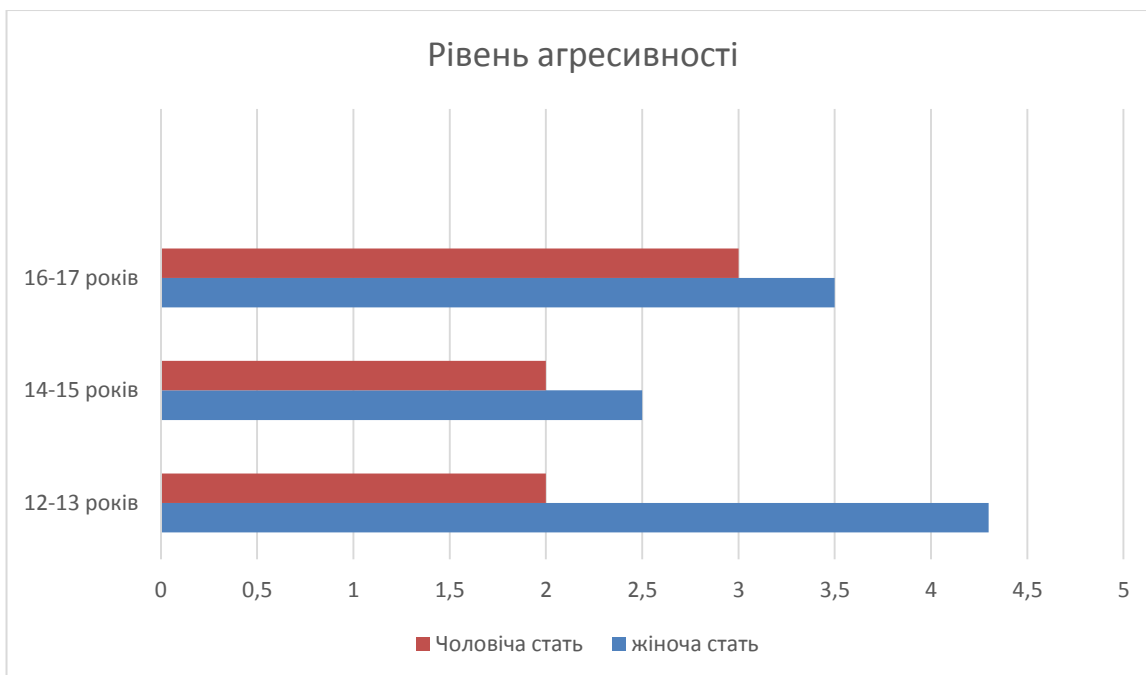

Рис. 2.2.2. Результати опитування підлітків щодо проявів агресивності у співвідношенні зі статтю

Секторні діаграми мають вигляд кола, поділеного на сектори, які можуть бути розділеними, або суцільними. Приклад секторної діаграми наведений нижче (Рис. 2.2.3).

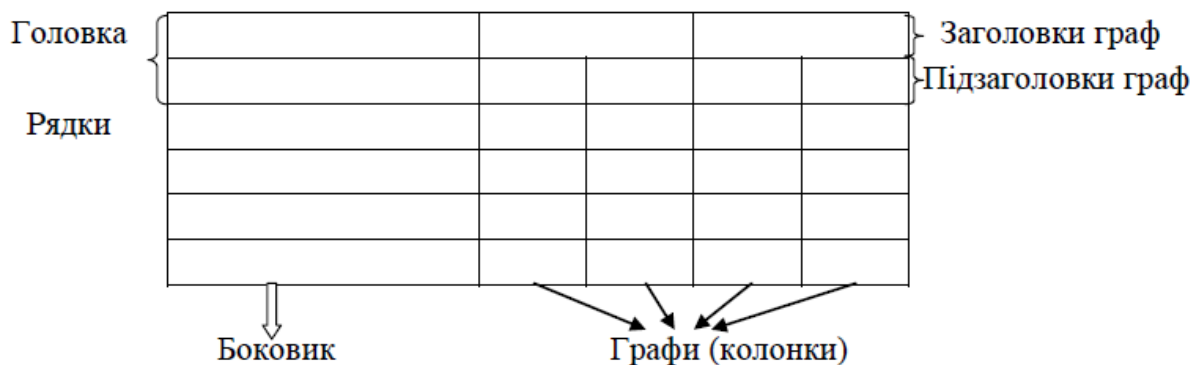

Рис. 2.2.3. Результати опитування підлітків щодо проявів агресивності

Оформлення таблиць. Цифровий матеріал, як правило, оформляють у вигляді таблиці, яку слід розташовувати безпосередньо після тексту, у якому вона згадується вперше, або на наступній сторінці. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту (по центру). Таблиці нумеруються послідовно у межах розділів. Слово Таблиця і її назву пишуть з великої літери. Слово Таблиця друкують праворуч, над правим верхнім кутом заголовка таблиці один раз, на інших сторінках пишуть Продовження табл.... . Назви не підкреслюють. Номер таблиці складають з номера розділу та порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад: «Таблиця 1.2» — друга

таблиця першого розділу. Розміщувати таблиці слід так, щоб їх можна було читати не повертаючи рукопису. Занадто громіздкі і великі таблиці варто виносити в додатки. Приклад побудови таблиці

Таблиця. (Номер) - Назва таблиці

Бібліографія містить список опрацьованих студентом вітчизняних та зарубіжних джерел з теми дослідження, на які зроблено посилання в тексті роботи². Список використаної літератури (бібліографію) подаємо за алфавітом у такому порядку: законодавчо-нормативні акти (згруповані у хронологічному порядку); наукова література: книги, монографії, статті з журналів та газет, словники (згруповані в алфавітному порядку); твори зарубіжних авторів, записані мовою оригіналу; матеріали з Інтернету. Посилання на літературні джерела слід зазначати в тексті курсової роботи в квадратних дужках [1,38-42]. Якщо в роботі наведено статистику (цифровий матеріал), то також повинні бути посилання на джерело.

До списку використаних джерел та літератури не слід відносити назви праць, які автор не використав при написанні курсової роботи. Крім того, усі назви джерел та наукових праць подаються мовою оригіналу в АЛФАВІТНОМУ порядку: спочатку вказуються видання, написані кирилицею, а потім – латиною. Кожний бібліографічний опис розпочинається з нового рядка.

Обов'язкові елементи бібліографічного опису посилань:

- автор(и) електронного документу,
- назва документу,
- дата публікації версії документу,
- тип документу у квадратних дужках,
- URL – уніфікований локатор ресурсу (повна електронна адреса ресурсу в Internet),
- дата перегляду документу,
- інші дані.

Ці елементи друкуються у бібліографічному описі послідовно.

У випадку використання інформації з мережі Інтернет, студент повинен зафіксувати повну назву сайту, з якого була взята інформація та вказати останню дату відвідування сайту. Наприклад: Токарева Н. М. Сучасний підліток у системі психолого-педагогічного супроводу: монографія / Н. М. Токарева, А. В. Шамне, Н. М. Макаренко. Кривий Ріг, 2014. 312 с. [Електронний ресурс]. — URL: <https://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/0564/1760/1/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BA.pdf> (дата звернення: 09. 12. 2023).

Використовувати праці інших авторів можна шляхом цитування, перефразовування, або узагальнення.

² Список літератури за новими вимогами ДТСУ 8302:2015. [Електронний ресурс]. – URL: <https://www.бібліотекар.укр/2016/09/c-83022015.html>

Цитуючи, ми повинні дотримуватися кількох формальних правил:

- Цитата повинна бути дослівною.
- Цитата не повинна бути надто довгою.
- Текст цитати починається і закінчується лапками і наводиться в тій граматичній формі, в якій він поданий в джерелі, із збереженням особливостей авторського написання.
- Кожна цитата обов'язково супроводжується посиланням на джерело.
- Вилучення певних фрагментів, яке дозволяє уникнути довгого цитування, позначається трикрапкою...
- Пояснення, які розривають текст цитати, подаються у квадратних дужках – [].
- Цитати, які є незавершеним реченням, граматично узгоджуються із авторським текстом.
- При непряму цитуванні (переказі, викладі думок інших авторів своїми словами), що дає значну економію тексту, слід бути точним у викладенні думок автора, коректним щодо оцінювання результатів його досліджень і давати відповідні посилання на джерело.

Перефразовування, переказування, як правило, становить матеріал для більшої частини тексту курсової роботи. Це означає, що вже на етапі нотаток студент починає писати текст своєї праці. У цьому випадку він намагається передати думку автора якнайближче до оригіналу, але використовує власну лексику. Зайве нагадувати, вдаючись до цього способу, ми також повинні визнати авторство ідеї за допомогою примітки. Кроки, які дозволяють адекватно передати думки чужого тексту і при цьому уникнути плагіату є наступними:

- Виділити основні ідеї
- Змінити структуру речень
- Використовувати синоніми або слова з подібним значенням, змінювати форми слів.

Узагальнення дозволяє одним реченням передати зміст цілого розділу або цілої авторської праці. Перефразовуючи, узагальнюючи чи цитуючи праці інших авторів, ми передусім маємо на меті висловити власну позицію. Найголовніше, що при цьому слід пам'ятати – наша праця повинна бути передусім нашою працею, написаною нашими словами. Таким чином, використовуємо чужі тексти для того, щоб підтвердити власну думку, проілюструвати нашу позицію, протиставити її думці авторитетів чи продемонструвати слабкість аргументації опонентів. Слід постійно стежити за тим, щоб наша думка не змішувалась у тексті із цитованою. Дослівне запозичення чужого тексту, яке не супроводжується посиланням на джерело, називається плагіатом і суворо карається у науковому середовищі. Робота, автор якої допустився плагіату, знімається з розгляду незалежно від стадії підготовки без права її повторного захисту.

Оформлення додатків. Додатки – це обов'язкова і важлива частина курсової роботи з психології. Робота може мати один чи кілька додатків, які не входять в обсяг роботи. В додатки доцільно включати опис громіздких методик, зразки анкет, тестів, таблиці, де підсумовані і систематизовані експериментальні дані, а також відповіді респондентів на питання анкети, учнівські твори, малюнки, статистичні розрахунки тощо.

У тексті курсової роботи слід робити посилання на додатки, коли ви хочете проілюструвати те чи інше положення. Приклад. Критерії оцінювання видів наукової діяльності при виконанні курсової роботи розміщені у додатках (Додаток А). Додатки нумеруються (1,2,3,4...) або позначаються послідовно великими літерами української абетки за винятком Г, Є, І, Ї, Й, О, Ч, Ї. Наприклад: Додаток А або Додаток 1.

Усі додатки повинні мати назву, що відповідає їх змісту. Нумерація аркушів з додатками продовжує загальну нумерацію сторінок основного тексту роботи. Кожний додаток повинен починатися з нової сторінки. За необхідності текст додатків може поділятися на розділи, підрозділи, пункти і підпункти, які слід нумерувати в межах кожного додатка. У цьому разі перед кожним номером ставлять позначення додатка (літеру) і крапку. Наприклад: А.2. – другий розділ додаток А; Д.4.1.4 – підпункт 4.1.4 додатка Д. Тексти, ілюстрації, таблиці, формули та рівняння, що є у тексті додатка, слід нумерувати [5].

2.2. Мова і стиль курсової роботи [13]

У науковій праці має бути дотримана єдність стилю викладу, забезпечена орфографічна, синтаксична, стилістична грамотність відповідно до норм сучасної української мови, а також наукова лексика (слова характерні для наукового стилю). Найбільш уживані функціонально-лексичні приклади:

- послідовність викладу думки – передусім; спочатку; з одного боку, з іншого боку; по-перше, по-друге, по-третє; водночас; далі; після того як; нарешті; насамкінець; наостанку;

- причинно-наслідкові відношення – оскільки; водночас; тому; з огляду на те, що; завдяки тому, що; у зв'язку з тим, що; зважаючи на те, що; через те, що; окрім того; якщо ..., то; таким чином; внаслідок; у результаті; зважаючи на викладене вище; з огляду на те, що; це спричиняється тим, що;

- засіб зв'язку – такий; названий; зазначений; даний; цей;

- доведення – дійсно, насправді, очевидно;

- протиставлення – з іншого боку; втім; навпаки; в той самий час; проте; але; однак;

- ступінь вірогідності результатів – дійсно; очевидно; звісно; безумовно, звичайно; звісно; адже; безперечно; певно; певна річ; як видно; ймовірно; мабуть; можливо;

- перелік – по-перше, по-друге, по-третє; на першому етапі, на другому етапі; далі; нарешті. Якщо перелік містить логічно завершені фрази, то їх розпочинають з великих літер, позначають арабськими цифрами і відокремлюють одна від одної крапками і абзацними відступами. Для виділення переліку у формі незакінчених фраз: наводять кожну фразу з малої літери; позначають арабськими цифрами чи маркерами; відокремлюють одну фразу від іншої крапкою з комою; елементи переліку узгоджують із вихідною фразою, яку не рекомендується переривати на сполучнику чи прийменнику (із, що, як, на, в та ін.).

- узагальнення, висновок, підсумовування – таким чином; зауважимо; відтак; узагальнюючи сказане; звідси; зважаючи на викладене вище; підбиваючи висновок; отже; з розглянутого можна зробити такі висновки;

- переказ, вказівка на джерело чи автора думки – ... стверджував, що ...; ... зазначав, що ...; згідно концепції ...; з точки зору ...; ... дійшов висновку, що ...; автор виокремлює (виділяє, узагальнює, пропонує, наголошує, рекомендує, зазначає, вважає); за словами ...; на думку ...; за даними ...; трактування поняття ... детально викладено в праці ...; як стверджує ...; тестування проводили за методикою, розробленою ...; спираючись на висновки ..., можна стверджувати, що У випадку висловлювання власних думок замість «я» вживають «ми» (на наш погляд; з нашого погляду; ми вважаємо, що), а також використовують виклад від третьої особи (на думку автора/опонента, автор вважає), речення з пасивним станом (у ході дослідження розроблено, уточнено, проаналізовано, узагальнено) тощо;

- цитування – ... зазначав/зазначає (підкреслював/підкреслює, писав/пише, зазначав/зазначає); як підкреслює ... : «...»; на думку ... : «...»; ... зазначав з цього приводу: «...»; «...», – описує ... , – ...»; «...», – зазначає ... , – ...»; ... вважає, що «...»; іншу точку зору знаходимо в ... : «...»; ... дотримується іншої точки зору, згідно з якою «...»; згідно з уявленнями ... : «...»; згідно з ... : «...»;

- найбільш уживані скорочення – р. – рік; рр. – роки (але 90-ті роки); ст. – століття; м. – місто; т. – том; с. – сторінка; див. – дивись; табл. – таблиця; рис. – рисунок; та ін. – та інше; і т. п. – і тому подібно; і т.д. – і так далі; тис. – тисяча; млн – мільйон; млрд – мільярд (останні два скорочення пишуться без крапки);

- слова-маркери до анотацій/висновків тощо:

Акцентовано (увагу на)	Запропоновано заходи щодо...
Апробовано підхід	Зафіксовано
Аргументовано, що	Здійснено
Безпосередньо у Києві	Знайдено
Введено в науковий обіг	Зосереджено увагу

Вдосконалено	Зроблено висновок
Виведено формулу	З'ясовано
Вивчено вплив	Модифіковано
Виділено операції	На базі
Визначено методику, перспективи, шляхи, складові, умови, орієнтацію...	На конкретних прикладах На основі узагальнення
Викладено заходи, аспекти, авторську інтерпретацію, схему, методику...	На підставі теоретико-емпіричних досліджень проаналізовано
Виконано порівняльний аналіз	Наведено
Використано документи, акти...	Надано оцінку
Вирішено проблему	Обговорено необхідність, неможливість, принципи роботи
Висвітлено питання, проблеми, досвід, роль...	Обрано метод... Обраховано... Обумовлено
Висновки дослідження про ... можна використовувати	Представлено... Продемонстровано...
Висунуто пропозиції	Прослідковано
Виходячи з цього	Простежено проблеми, методи...
Виявлено чинники	Реалізовано методику
Відмічено	Рекомендовано
Віднайдено матеріали	Оцінено
Відображено	Розглянуто особливості, підходи...
Впродовж	Розкрито зміст, суть, поняття...
Враховано	Розроблено
Встановлено можливість, критерії...	Синтезовано... Систематизовано...
Доведено високу ефективність...	Створено... Сформовано....
Досліджено вплив, властивості	У ході експерименту обґрунтовано
Досягнуто	Установлено тенденції
За результатами спостережень	Уточнено сутність поняття

РОЗДІЛ 3. ЗАХИСТ КУРСОВОЇ РОБОТИ

Завершальна стадія оформлення курсової роботи – переплетення чистового примірника. Після того, як робота написана та оформлена згідно з вимогами, студент подає її на кафедру спеціалізації у переплетеному вигляді в чітко встановлений термін. Про термін подання остаточного варіанту роботи на кафедру студента інформують окремим оголошенням. Робота, яка без поважних причин подана на кафедру пізніше встановленого терміну може бути не допущена до захисту, а захист переноситься на визначений термін.

На кафедрі курсову роботу реєструють у спеціальному журналі реєстрації і передають науковому керівнику, який повинен підготувати відгук (Додаток 9). У відгуку наукового керівника зазначається: оцінка актуальності теми, зміст основних питань та завдань, оцінка теоретичного рівня роботи, використання сучасних методик, перелік основних результатів тощо. Відгук на курсову роботу повинен бути зданий науковим керівником за 2 дні до захисту. До захисту НЕ допускаються роботи, які не мають позитивного відгука наукового керівника.

Типові помилки в написанні та оформленні роботи [13]:

1. Зміст роботи не відповідає її завданням, або не розкриває тему цілком чи в її основній частині. Сформульовані розділи (підрозділи) не відбивають реальну проблемну ситуацію, стан об'єкта.

2. Робота містить багато граматичних і стилістичних помилок.

3. Мета дослідження не пов'язана з проблемою, сформульована абстрактно і не описує специфіку об'єкта і предмета дослідження.

4. Автор не виявив самостійності, робота являє собою компіляцію або плагіат.

5. Не зроблено глибокого і всебічного аналізу сучасних офіційних і нормативних документів, нової спеціальної літератури (останні 5-10 років) з теми дослідження.

6. Аналітичний огляд вітчизняних і зарубіжних публікацій з теми роботи має форму анотованого списку і не відбиває рівня досліджуваної проблеми.

7. Не розкрито зміст та організацію проведеного експериментального дослідження (його суть, тривалість, місце проведення, кількість обстежуваних, їхні характеристики), поверхово висвітлено стан практики.

8. Кінцевий результат не відповідає меті дослідження, висновки не відповідають поставленим завданням.

9. Відсутність або помилка посилань. Наприклад, у роботі немає посилань на першоджерела або вказані не ті, з яких запозичено матеріал; таблиці та рисунки пронумерованими з порушенням правил нумерації; не вказано посилання на джерела, з яких ці таблиці чи рисунки взято.

10. Бібліографічний опис джерел у списку літератури наведено довільно, без додержання вимог державного стандарту тощо.

3.1. Критерії оцінювання курсової роботи [4]:

Під час оцінювання курсової роботи приймається до уваги наступне:

1. Актуальність і новизна викладеної проблеми.
2. Вірний опис методологічного апарату дослідження.
3. Наявність усіх складових частин дослідження.
4. Повнота розкриття основних аспектів проблеми в огляді літератури.
5. Логічність та послідовність в розкритті теми.
6. Досягнення мети та вирішення завдань дослідження.
7. Адекватність методів і методик дослідження завданням роботи.
8. Повнота опису плану організації та методів проведення дослідження.
9. Повнота представлення результатів дослідження.
10. Якість інтерпретації результатів дослідження.

11. Аргументація та доказовість висновків.

12. Літературне, технічне і естетичне оформлення роботи.

№	Критерії оцінювання	Рівень відповідності критерію (бали)
1.	Відповідність назви змісту роботи	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
2.	Обґрунтованість актуальності дослідження	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
3.	Правильність визначення мети, об'єкта і предмета дослідження	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
4.	Змістовна відповідність теоретичної Використання нової літератури для аналізу проблеми у теоретичній частині	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
5.	Змістовна відповідність практичної частини роботи	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
6.	Адекватність методів та методик дослідження	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
7.	Повнота висновків та рекомендацій	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
8.	Дотримання орфографічних, синтаксичних та стилістичних (наукова мова) правил писемної мови	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
9.	Оформлення бібліографії, максимально повний список використаних джерел	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
10.	Відповідність вимог оформлення роботи	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)
11.	Грамотний і аргументований захист курсової роботи перед комісією Наукова компетентність у відповідях на запитання при захисті дослідження	0-3 (низький), 4-7 (достатній), 8-10 (високий)

Курсова робота, яка оцінена на захисті оцінкою «незадовільно», за рішенням комісії може бути направлена на повторний захист з доопрацюванням. Термін її виконання встановлює деканат як ліквідацію академічної заборгованості.

Переведення даних 100-бальної шкали оцінювання у оцінки за національною шкалою та шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Оцінка «**відмінно**» виставляється, якщо:

- зміст роботи відповідає обраній темі;
- робота виконана самостійно, має творчий характер і певну новизну;
- наявний літературний огляд обраної проблеми;
- тема розкрита глибоко, всебічно, виклад матеріалу логічний;
- правильно і адекватно використовується наукова термінологія;
- стиль викладу - науковий;
- виклад матеріалу українською мовою;
- робота оформлена відповідно до встановлених вимог, наявний відповідний науковий апарат (посилання), максимально повний список використаних джерел і літератури.

Оцінка «**добре**» виставляється, якщо:

- в теоретичній частині поверхово проаналізовано літературні джерела;
- елементи новизни та практичного значення чітко не розкрито;
- недостатньо використано інформаційні матеріали;
- виклад матеріалу логічний;
- робота оформлена у межах вимог. Оцінка «**задовільно**» ставиться, якщо:
 - нечітко сформульована мета роботи, теоретичний розділ має виражений компілятивний характер;
 - методики емпіричної частини підібрано невдало, добір ілюстративних матеріалів не завжди обґрунтований;
 - заходи і пропозиції роботи містяться в теоретичному розділі, обґрунтовані непереконливо;
 - є зауваження щодо оформлення роботи.

Оцінка «**незадовільно**» ставиться у тому разі, якщо:

- нечітко сформульована мета роботи;
- розділи погано пов'язані між собою;
- відсутній критичний огляд сучасних літературних джерел;
- аналіз виконаний поверхово, обґрунтування неповне
- мають місце недоліки в оформленні роботи;
- відповіді на питання під час захисту неточні або неповні.

3.2. Процедура захисту курсової роботи

Курсова робота оцінюється керівником, а її захист відбувається на кафедрі перед комісією, до складу якої входять викладачі кафедри психології, або під час наукової студентської конференції у формі тезової доповіді щодо результатів дослідження.

До захисту курсової роботи студент допускається, якщо він здав роботу на перевірку, виконав вказівки керівника щодо можливих помилок в своїй роботі і отримав дозвіл на її захист.

Під час захисту, голова комісії представляє студента, озвучує назву теми дослідження, прізвище наукового керівника. Після цього слово надається студенту, який виступає з промовою, розрахованою до 10 хвилин. На захист студент заздалегідь готує повідомлення, де викладає мотиви вибору теми курсової роботи з психології; повідомляє, хто з учених досліджував дану проблему; характеризує висунуту гіпотезу, поставлені завдання, предмет і методи дослідження; узагальнює отримані результати і робить висновки. За необхідності, студент готує необхідні наочні матеріали, презентацію. Після цього студенту ставлять запитання не лише керівник, а й усі присутні. Під час захисту враховується рівень сформованості в студента вміння робити усне наукове повідомлення й давати аргументовані відповіді на запитання за темою роботи.

У виступі студентам доцільно висвітлити наступне:

- обґрунтувати актуальність, мету та завдання дослідження;
- стисло викласти сутність проведених досліджень;
- озвучити основні висновки дослідження.

Виступ повинен бути лаконічним. Саме лаконізм є ознакою зрілості й глибини знань. Під час виступу доцільно використовувати презентаційний матеріал. Після виступу студента, усі присутні на захисті мають право задати йому запитання, які напряму пов'язані із проблематикою дослідження. Студент повинен змістовно відповісти на усі запитання. Таким чином, студент демонструє володіння матеріалом, вміння відстоювати свою позицію тощо. На усі критичні зауваження студент повинен надати вичерпну відповідь (у цьому й полягає зміст захисту). Комісія, по завершенню усіх захистів, на закритому засіданні шляхом відкритого голосування більшістю голосів виносить рішення про оцінку («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»). Кінцева оцінка визначається з урахуванням якості написання й оформлення курсової роботи та з врахуванням виступу студента під час захисту і його відповідей на запитання та критичні зауваження. У присутності студентів голова комісії зачитує оцінки курсових робіт. Комісія, як виняток, може рекомендувати студенту усунути несуттєві зауваження та помилки з повторним захистом у період роботи комісії. Студент, який отримав за виконання курсової роботи незадовільну оцінку допускається до захисту після повторного виконання (виправлення) роботи.

Результати захисту курсової роботи з психології оцінюються за кредитно-модульною системою згідно з критеріями, які розміщені в Додатках. Звертається увага на змістовний аспект викладу матеріалу (логічність і послідовність, повнота та новизна у використанні наукових джерел, загальна грамотність та відповідність стандартам і прийнятним правилам), а також на текст роботи, список літератури і додатки, на зовнішнє оформлення титульного аркуша.

Після закінчення захисту всіх робіт студентів, члени комісії на закритому засіданні обговорюють результати та оцінюють якість курсових робіт щодо відповідних критеріїв у їх баловому еквіваленті. Потім прилюдно оголошуються результати та відповідні коментарі.

Вимоги до оформлення презентації:

1. Лаконічність. Презентація має бути збалансованою за обсягом. Уникайте перевантаження слайдів текстом, обирайте короткі фрази та ключові слова.

2. Структура. Презентація повинна мати чітку логічну структуру, яка відображає послідовність ваших думок та аргументів. Рекомендована структура включає вступ, мету, теоретичний фон, методологію, результати, висновки та можливі рекомендації.

3. Візуальна привабливість. Використовуйте чіткий шрифт, достатньо великий для зручності читання, та контрастні кольори. Уникайте перебільшення зображень або надмірного використання анімації.

4. Зображення та графіка. Використовуйте зображення, графіку, діаграми, графіки та таблиці для ілюстрації ключових пунктів вашої роботи. Вони допоможуть наглядно передати інформацію та зрозуміти ваші аргументи.

5. Однорідність. Підтримуйте однорідний стиль на всіх слайдах. Використовуйте однакові шрифти, колірний спектр та оформлення.

6. Підписи до слайдів. Додайте короткі підписи до слайдів, які б наочно пояснювали зміст. Це допоможе аудиторії краще зорієнтуватися у ваших матеріалах.

7. Текстова інформація. Використовуйте текст на слайдах для відображення ключових моментів, а не для відтворення всього тексту вашої роботи. По можливості, скорочуйте текст до мінімуму.

8. Часові обмеження. Пам'ятайте про обмеження часу для презентації. Підготуйтеся до того, що ви маєте вмістити всю необхідну інформацію у встановлений проміжок часу.

Структура презентації (не більше 10-12 слайдів):

1. ВСТУП (презентація починається зі слайду вступу, де ви представляєте себе та тему вашої курсової роботи).

2. МЕТА, ЗАВДАННЯ, ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ (поясніть, чому ви обрали саме цю тему та які були ваші цілі та завдання під час дослідження).

3. ТЕОРЕТИЧНА СКЛАДОВА (розкрийте основні теоретичні поняття та підходи, які ви використовували під час аналізу).

4. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ВИСНОВКИ (представте основні результати вашого

дослідження та надайте висновки, які ви зробили на їх основі).

Поширені помилки в презентаціях до захисту курсової роботи

1. ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ. Завантажені слайди текстом та деталями можуть втратити увагу аудиторії. Використовуйте короткі фрази та ключові слова.
2. ВІДСУТНІСТЬ СТРУКТУРИ. Безліч фактів без чіткої послідовності може збити з пантелику. Розділіть вашу презентацію на логічні частини.
3. ПОГАНА ВИДИМІСТЬ. Шрифт, який важко читати чи невідповідні кольори можуть зробити ваші слайди незрозумілими. Виберіть чіткий шрифт та контрастні кольори.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ:

1. Афанасьєв Д.М., Бартош О.П., Опачко М.В., Орос О.Б., Петрінко В.С., Попадич О.О., Тополянський С.І., Хоменко Т.І., Шелевер О.В. Методична робота на факультеті суспільних наук: інформаційно-методичний збірник. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 48 с.
2. Курсова робота з психології. Методичні рекомендації для студентів всіх форм навчання (за кредитно-модульною системою). – Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2010. – 76 с.
3. Курсова робота з психодіагностики та основ психокорекції у системі професійної підготовки психолога: методичні рекомендації // укладач доцент кафедри практичної психології Шестопалова Олена Петрівна. – КДПУ, 2021. – 61 с.
4. Курсова робота з психодіагностики у системі професійної підготовки психолога за освітньою програмою «Клінічна психологія» : методичні рекомендації для здобувачів вищої освіти ступеня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 053 «Психологія» // Авт-уклад. О. Ф. Яцина, Т. В. Палько. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2022. 36 с.
5. Курсові роботи з психології: навчально-методичний посібник / Автори-укладачі: Л.А.Данилевич, С.Ю.Діхтяренко. – Умань: ПП Жовтий, 2017. – 107 с.
6. Марцин В.С., Міценко Н.Г., Даниленко О.А. та ін. Основи наукових досліджень Навчальний посібник / Л. : Ромус-Поліграф, 2002. – 128 с.
7. Методичні рекомендації до виконання та захисту курсових робіт з навчальної дисципліни «Вікова психологія»/ Щербата В.Г. – Чернігів. - 2019. – 23 с.
8. Методичні рекомендації до виконання курсових робіт здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за освітньо-професійною програмою Практична психологія спеціальності 053 Психологія / С.В. Дорофей. Київ: КНТ, 2023.- 48 с.
9. Методичні рекомендації щодо написання курсових робіт : методичні вказівки / Н. О. Євдокимова, А. А. Жданова. – Миколаїв : Іліон, 2020. – 56 с
10. Методичні рекомендації до написання та захисту курсових робіт із курсу «Загальна психологія» для студентів підготовки бакалавра, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки», спеціальності 053 «Психологія», за освітньою програмою «Психологія» / Мітлош А.В, Федотова Т.В. – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2018.– 26 с.
11. Музика О.Л. Курсові роботи з психології: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. – 104 с.
12. ПОЛОЖЕННЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ В «УЖГОРОДСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ». ЗАТВЕРДЖЕНО Вченою радою ДВНЗ «УжНУ». Протокол № 3 від 23.02.2017 року. <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>
13. Староста В.І. Курсові роботи: підготовка, оформлення, захист. Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності «Початкова освіта». Ужгород: ДВНЗ «УжНУ». 2022. – 40 с.
14. Фурсова А. С. Курсова робота з психології розвитку та вікової психології «Агресивна поведінка підлітків:теорія і діагностика» студентки ІІ курсу спеціальності 053 Психологія Освітня програма: «Клінічна психологія» Фурсової А.С.. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ». 2023. – 39 с.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок заяви про вибір теми курсової роботи

Зав. кафедрою наук про здоров'я
ПІБ

студента (ки) 2 курсу
денної/ заочної форми навчання
спеціальності 053 Психологія
ОП «Клінічна психологія»
ПІБ

ЗАЯВА

Прошу затвердити тему моєї курсової роботи «_____» і
призначити науковим керівником

_____ (прізвище, ім'я, по батькові викладача).

Дата

Підпис

ВИТЯГ
з ПОЛОЖЕННЯ ПРО АКАДЕМІЧНУ ДОБРОЧЕСНІСТЬ
В «УЖГОРОДСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ»
(затверджено Вченою радою ДВНЗ «УжНУ» Протокол № 3 від 23.02.2017 року)

2.2.4. дотримання правил посилання на джерела інформації у разі використання відомостей, написання методичних матеріалів, наукових робіт тощо;

2.3.5. використовувати у навчальній або дослідницькій діяльності лише перевірені та достовірні джерела інформації та грамотно посылатися на них;

2.3.6. не фальсифікувати інформацію, результати досліджень з їх наступним використанням у науковій роботі;

2.3.9. нести відповідальність за порушення академічної доброчесності.

4.1. Науково-педагогічні працівники, здобувачі вищої освіти зобов'язані в процесі своєї діяльності дотримуватися принципу академічної доброчесності та етичних норм наукової діяльності.

4.2. Порушенням етичних норм наукової діяльності є:

4.2.1. виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів (контрольних, курсових, дипломних робіт, дисертаційних досліджень і навчальної літератури);

4.2.2. порушення методики виконання досліджень;

4.2.3. академічна фальсифікація та фабрикація; публікація вигаданих результатів досліджень; 4.2.4. приписування результатів колективної діяльності одній або окремим особам без узгодження з іншими учасниками авторського колективу або внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці осіб, які не брали участь у створенні наукового продукту;

4.2.5. оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань;

4.2.6. надання завідомо неправдивої інформації стосовно власної освітньої (наукової, творчої) діяльності чи організації освітнього процесу, у тому числі при заповненні анкети для рейтингування науково-педагогічних працівників.

4.3. Використання запозичених текстів у письмових роботах допускається за умови, що зазначені всі джерела запозичень. Перевірці на академічний плагіат підлягають:

4.3.1. дисертаційні роботи і автореферати. Організацію перевірки здійснюють голови спеціалізованих рад;

4.3.2. навчальні (курсіві роботи (проекти), реферати тощо) та кваліфікаційні (дипломні роботи, (проекти)) роботи здобувачів вищої освіти ступенів «бакалавр» і «магістр», науково-методичні праці (підручники, навчальні посібники, конспекти лекцій), монографії та інші роботи, що вимагають рекомендації Вченої ради ДВНЗ «УжНУ» до видання. Організацію перевірки вищезазначених матеріалів здійснюють завідувачі кафедр;

4.3.3. рукописи статей, тези доповідей, які надходять до редакцій наукових журналів. Організацію перевірки здійснюють головні редактори наукових журналів (відповідальні секретарі) та керівники структурних підрозділів, які організовують відповідні заходи.

4.4. Форми академічного плагіату:

4.4.1. використання у власному творі чужих матеріалів (зображень, тексту), у тому числі з мережі Інтернет, без належних посилань;

4.4.2. перефразування або цитування матеріалу, створеного іншою особою, як опублікованого, так і ні, без належного дотримання правил цитування;

4.4.3. спотворене представлення чужих ідей, їх синтез або компіляція з першоджерел; - представлення в якості власного твору (есе, курсової роботи, дипломного проекту, тез, статті тощо) матеріалу, що був отриманий з Інтернету або від третіх осіб в обмін на фінансову винагороду / послугу чи соціальні зв'язки;

4.4.4. посилання на джерела, які не використовувалися в роботі;

4.4.5. використання під час контрольних заходів заборонених допоміжних матеріалів або технічних засобів (шпаргалки, мікронавушники, телефони, планшети тощо);

4.4.6. складання всіх форм семестрового контролю (іспит, залік тощо) підставними особами; 4.4.7. списування;

4.4.8. повторне використання раніше виконаної іншою особою письмової роботи (лабораторної, контрольної, індивідуальної, курсової, дипломної тощо);

4.4.9. повторна публікація своїх наукових результатів.

ДЕКЛАРАЦІЯ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

студента (ки) 2 курсу денної/ заочної форми навчання спеціальності 053
Психологія ОП «Клінічна психологія»

Я,

підтверджую, що моя курсова робота на тему:

є самостійним дослідженням, що не містить академічного плагіату. Зокрема в моїй роботі немає запозичення текстів, ідей чи розробок, результатів досліджень інших авторів без посилань на них, у тому числі буквального перекладу з іноземних мов чи перефразування, що видаються за свій текст, вирваних із контексту тверджень, «розлапкованих» цитат), фабрикації (вигаданих) даних, чи фальсифікації (вигаданих і модифікованих на догоду бажаному висновку) результатів досліджень.

Мною дотримано норми законодавства України про авторське право і суміжні права.

Список використаних джерел дійсно відображає опрацьований мною матеріал, посилання на джерела є коректними.

Розумію, що в разі виявлення порушення мною принципів академічної доброчесності, стверджених вище, моя робота буде дискваліфікована.

Дата

(підпис)

(Власне ім'я ПРИЗВИЩЕ)

**Рекомендована тематика курсових робіт для студентів 2-го курсу ОП
«Клінічна психологія» спеціальності 053 «Психологія»
із навчальної дисципліни «Психологія розвитку та вікова психологія»**

1. Тривожність як властивість особистості та її прояви у підлітковому віці.
2. Дитячі страхи у нормі та патології: теорія і діагностика.
3. Страхи в юнацькому віці: теорія і діагностика. .
4. Дослідження агресивної поведінки підлітків.
5. Дослідження агресивної поведінки у юнацькому віці.
6. Дослідження психологічних особливостей мислення підлітків.
7. Діагностика та урахування акцентуацій характеру підлітків у навчальній діяльності.
8. Дослідження особливостей емоційно-вольової сфери у підлітковому віці.
9. Дослідження особливостей емоційно-вольової сфери у юнацькому віці.
10. Вплив самооцінки зовнішності на мотивацію афіліації у юнацькому віці.
11. Дослідження особливостей прояву типів темпераменту в підлітковому віці.
12. Дослідження особливостей прояву типів темпераменту в юнацькому віці.
13. Психологічні аспекти адаптації студентів до навчання у ЗВО.
14. Дослідження особливостей психоемоційного стану підлітків під час війни.
15. Роль гри в психічному розвитку молодшого школяра.
16. Психологічні особливості формування вольових якостей особистості в підлітковому періоді.
17. Прокрастинація як типова соціально-психологічна проблема сучасної молоді.
18. Дослідження особливостей розвитку сприймання у дітей молодшого шкільного віку.
19. Дослідження особливостей розвитку пам'яті у підлітків.
20. Дослідження особливостей розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку.
21. Дослідження особливостей розвитку уваги у дітей молодшого шкільного віку.
22. Дослідження особливостей розвитку мислення в юнацькому віці.
23. Дослідження депресивних станів у підлітків.
24. Дослідження діагностика деструктивної поведінки молодших школярів
25. Дослідження негативних емоційних станів підлітків.
26. Дослідження соціальної тривожності підлітків.
27. Дослідження акцентуацій у підлітковому віці.
28. Дослідження акцентуацій у юнацькому віці.
29. Дослідження афективної сфери особистості людини в період середньої дорослості.
30. Дослідження стресостійкості і соціальної адаптації людини в період пізньої дорослості.
31. Дослідження відтворення та впізнавання осіб похилого віку.
32. Дослідження поведінкової активності осіб похилого віку.
33. Дослідження соціально-психологічних настанов особистості у мотиваційній сфері осіб похилого віку.

** Студент може запропонувати свою тему дослідження, узгодивши її з науковим керівником.*

Тема курсової роботи повинна відповідати завданням навчальної дисципліни і тісно пов'язуватися з практичними потребами психології, відповідати обраній спеціальності. У назві не бажано використовувати ускладнену термінологію псевдонаукового характеру. Тема

курсової роботи повинна піддаватись теоретичному чи емпіричному аналізу і бути цікавою для дослідження.

Тематика курсових робіт щорічно розробляється фаховими спеціалістами психологічних кафедр, затверджується на їхніх засіданнях і оголошується студентам на початку навчального семестру

Зразок оформлення титульної сторінки

**ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ЗДОРОВ'Я ТА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ
КАФЕДРА НАУК ПРО ЗДОРОВ'Я**

КУРСОВА РОБОТА З ПСИХОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ТА ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ТЕМА

Студента /ки спеціальності: 053 Психологія
Освітня програма: «Клінічна психологія»
Романенко Анастасії Юріївни
Керівник:
наук. ступінь, звання, посада, ПІБ

Національна шкала _____ Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) прізвище та ініціали)

Ужгород - 2023

Зразок оформлення змісту ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. НАЗВА РОЗДІЛУ	
1.1 Назва підрозділу	
1.2 Назва підрозділу	
1.3 Назва підрозділу	
1.3.1. Назва підрозділу.....	
Висновки до розділу I	
РОЗДІЛ II. НАЗВА РОЗДІЛУ	
2.1 Назва підрозділу	
2.2 Назва підрозділу	
2.3 Назва підрозділу	
Висновки до розділу II	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ	
<i>Наприклад.</i> Тема курсової роботи: Агресивна поведінка дітей та підлітків: теорія, діагностика, корекція	
	Зміст
Вступ	3
Розділ 1. Теоретичний аналіз агресивної особи: причини її виникнення та психологічні особливості.....	5
1.1 Поняття агресії та агресивності в психології.....	5
1.2 Причини агресивної поведінки	10
1.3 Особливості прояву агресивності у дітей та підлітків.....	18
Висновок до розділу 1.....	23
Розділ II. Діагностика та корекція агресивної поведінки у дітей та підлітків.....	25
2.1 Методи діагностики агресивності у дітей та підлітків	25
2.2 Особливості корекції агресивної поведінки у дітей та підлітків	29
Висновок до розділу 2.....	34
Висновки	35
Список використаних джерел	36
Додатки	37

Оформлення основних типів бібліографічного опису у списку джерел
з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Бібліографічне посилання.
Загальні положення та правила складання»

Вид літературного джерела	Приклад оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел
Книги: один автор	1. Дичківська О. О. Інноваційний менеджмент : конспект лекцій. Київ: ДІА, 2018. 82 с. 2. Бондаренко В. Г. Історія України. Львів, 2017. 153 с. 3. Лазор О. Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія. Львів : Ліга-Прес, 2003. 542 с. 4. Ваш О. М. Етика : навч.-метод. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2018. 104 с. 5. Гурманова Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., переробл. та допов. Київ : ЦУЛ, 2017. 193 с.
Два автори	1. Мартиненко З. Е., Макар І. В. Управління підприємством: теоретико-методичні засади : монографія. Харків : Щедра садиба плюс, 2017. 296 с. 2. Палеха В. І., Карпова П. В. Менеджмент організацій : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 120 с. 3. Мороз І. С., Василенко Н. Ю. Маркетинг : конспект лекцій. Київ : Молодь, 2016. 102 с.
Три автори	1. Інновації : навч. посіб. / Гуревич Д. Т., Чебан О. С., Грибан О. М., Макарова В. В. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 389 с. 2. Вища математика : конспект лекцій / Ткачук Т.С. та ін. Київ, 2015. 82 с
Чотири автори	1. Тарнавська Г. Я., Марценюк Н. С., Герасимова Т. М. Фінанси : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2017. 412 с. 2. Пустовенко В. В., Максименко І. Л., Яким А.С. Безпека життєдіяльності : монографія. Харків : ХНПУ, 2017. 348 с
П'ять і більше авторів	1. Операційний менеджмент : підручник / С. М. Поплавська та ін. Київ: ЦУЛ, 2011. 267 с. 2. Охорона праці : навч. посіб. / О. І. Подольська та ін. 2-ге вид. Київ : ЦУЛ, 2017. 264 с. 3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : станом на 10 жовт. 2017 р. / К. І. Мягченко та ін. ; за заг. ред. І. М. Ливанова. Київ : ЦУЛ, 2017. 428 с.
Автори та редактори упорядкування авторів	1. Веретенко В. В. Міжнародний маркетинг : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Марценюка. Київ, 2015. 374 с. 2. Бутенко М. П., Качур В. П., Петренко С. В. Психологія : навч. посіб. / за ред. М. П. Дутко. Київ : ЦУЛ, 2017. 332 с.
Без автора	1. 30 років історичному факультету: історія та сьогодення (1986-2016): ювіл. вип. / під заг. ред. В. В. Черепані. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 340 с. 2. Етнографія : конспект лекцій / за заг. ред. В. І. Гарапка; уклад. А. І. Гарапка. Київ : ЦУЛ, 2018. 320 с. 3. Міжнародні відносини : монографія / за ред. М. А. Березовського. Київ : ЦУЛ, 2016. 162 с. 4. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: П. О. Бедрія, О. О. Петренка. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.

Багатотомні видання	<p>1. Енциклопедія рослин / редкол.: І. М. Деркач та ін. Київ : ЦУЛ, 2016. Т. 8. 812 с.</p> <p>2. Новицкий О. М. Сочинения : в 4 т. / ред. изд.: Н. Г. Мозговая, А. Г. Волков ; авт. вступ. ст. Н. Г. Мозговая. Киев ; Мелитополь: НПУ им. М. Драгоманова ; МГПУ им. Б. Хмельницького, 2017. Т. 1. 382 с.</p>
Автореферати дисертацій	<p>1. Петров О. Г. Музикотерапія : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 12.00.06. Київ, 2009. 40 с.</p> <p>2. Швець О. А. Вагітність та пологи як чинники зміни смисложиттєвих орієнтацій жінки : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.04 «Медична психологія» / О. А. Швець. Київ, 2011. 16 с.</p> <p>3. Шебанова В. І. Діагностика та корекція агресивної поведінки молодших школярів з порушенням психічного розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.04 «Медична психологія». Київ, 2002. 18 с.</p>
Дисертації	<p>1. Говорун Т. В. Соціалізація статі як фактор розвитку Я-концепції: дис. ... доктора психол. наук : 19.00.07 / Говорун Тамара Василівна. Київ, 2002. 409 с.</p>
Монографії	<p>1. Іванцев Л. І. Ціннісний вимір життєтворчості майбутнього фахівця : [моногр.] / Л. І. Іванцев, Н. І. Іванцев. Івано-Франківськ: Тіповіт, 2008. 384 с.</p>
<p><i>Аналітичний бібліографічний запис Складова частина видання (глави, розділу, статті) розділовий знак «дві навскісні риски» («//») можна замінювати крапкою, а відомості про документ (його назву), виділяти шрифтом (наприклад, курсивом).</i></p>	
Частина видання: книги, статті	<p>1. Міщиха Л. П. Творчість як процес освоєння і переживання часу особистістю / Л. П. Міщиха // Актуальні проблеми психології: Проблеми психології творчості: Збірник наукових праць / За ред. В.О.Моляко. Т.12. Вип.5. Ч.11. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2008. С. 123-130.</p> <p>2. Гасюк М. Суб'єктивне сприйняття теперішнього, минулого та майбутнього у структурі психологічного благополуччя особистості / Мирослава Гасюк, Оксана Гринів // Соціальна психологія: наук. журнал / голов. ред. Ю.Ж. Шайгородський. 2013. № 55. С. 10–16. 1. Петренко М. А. Международное право и роль Конституционного Суда Украины // Максим Петренко: право як буття вченого : зб. наук. пр. до 60- річчя проф. М. А. Петренко / упоряд. та відп. ред. Ю. О. Волошин. К., 2009. С. 477–493.</p> <p>3. Корнійчук Т. О. Методи активізації навчально-пізнавальної діяльності. Педагогіка : навч. посіб. / за заг. ред. Т. О. Корнійчука. Київ, 2017. С. 195–197.</p>
Частина видання матеріалів конференцій (тези доповіді)	<p>1. Кулеша-Любінець М. М. Особливості психологічного супроводу хворої дитини та її сім'ї в умовах лікувального закладу / М. М.Кулеша-Любінець. Збірник тез науково- практичної конференції з міжнародною участю «Психологія національної безпеки», 25 квітня 2017 р. [Текст]. Львів : «СПОЛОМ», 2017. С. 86-87.</p> <p>2. Лалак Н. В. Шляхи підвищення мотивації молодших школярів до навчання // Анотовані результати науково-дослідної роботи інституту педагогіки за 2011 рік : збірник тез повідомлень. Київ, 2012. С. 202–203.</p>
Частина довідкового видання	<p>1. Павлик І. М. Право інтелектуальної власності. Великий енциклопедичний юридичний словник / ред. Ю. С. Шемшученко. Київ, 2007. С. 683.</p>

	<p>2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Основи педагогіки освіти : словник термінів / за ред.: Т. О. Дмитрука, В. К. Колпакова. Київ, 2014. С. 54–55. 3. Попович Н.І. Початкова освіта // Педагогічна енциклопедія. Київ, 2003. Т. 5. С. 699.</p>
Частина видання: продовжуваного видання	<p>1. Куцінко Т. О. Адміністративне законодавство України: реалії та перспективи формування // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. Запоріжжя, 2017. № 1. С. 36–46.</p> <p>2. Безруков С. А., Хмельов А. А. Дослідження циліндричних оболонок. Вісник Запорізького національного університету. Фізикоматематичні науки. Запоріжжя, 2015. № 3. С. 153–159.</p> <p>3. Хорошилова С. А., Малафіїк Л. О., Хмельов А. А. Моделювання складеної конструкції за допомогою матриць типу Гріна. Проблеми обчислювальної механіки і міцності конструкцій. Дніпропетровськ, 2012. Вип. 19. С. 212– 218.</p>
Частина видання: періодичного видання (журналу, газети)	<p>1. Кучеренко О. О. Конституційні права людини і громадянина // Часопис Київського університету права. 2007. № 4. С. 88–92.</p> <p>2. Коваль Л., Коваль П. Переваги дистанційної роботи. Урядовий кур'єр. 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.</p> <p>3. Bletska D. I., Glukhov K. E., Frolova V. V. Electronic structure of 2H-SnSe₂. Semiconductor Physics Quantum Electronics & Optoelectronics. 2017. Vol. 18, No 2. P. 109–118.</p>
Електронні ресурси	<p>1. Кулеша-Любінець М. Психологічні особливості Я-образу студентської молоді з особливими потребами / Мирослава Кулеша-Любінець // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. 2014. Вип. 19(2). С. 191-200. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2014_19(2) 29</p> <p>2. Офіційний сайт журналу Psychologies URL: http://www.psychologies.ru.</p>

Зразок оформлення відгуку на курсову роботу

ВІДГУК

на курсову роботу з дисципліни
«Психологія розвитку та вікова психологія»

студента/студентки 2 курсу спеціальності 053 Психологія ОП «Клінічна психологія»

_____ (прізвище, ім'я, по батькові студента/студентки)

на тему: _____

1. Обґрунтованість актуальності обраної теми, повнота визначення мети, об'єкту, предмету і завдань дослідження, спрямованість роботи на практичне застосування вивченого теоретичного матеріалу

2. Характеристика змісту роботи (найважливіші теоретичні і практичні результати):

- відповідність структури роботи предмету дослідження
- науково-теоретичний рівень змісту роботи (ступінь опрацювання наукових джерел)
- достовірність одержаних результатів, обґрунтованість, чіткість висновків (відповідність меті та завданням дослідження)

3. Ступінь самостійності проведеного дослідження, оригінальність наукового тексту, завершеності курсової роботи в цілому

4. Дотримання норм оформлення роботи, наукового стилю викладення матеріалу

5. Висновки та зауваження по роботі

6. Загальний висновок: курсова робота рекомендована/не рекомендована до захисту із загальною кількістю балів за попередньою оцінкою: за національною шкалою/за шкалою ECTS

Науковий керівник _____
(звання, посада, ім'я, прізвище підпис)

Дорожня карта здобувача освіти при написанні курсової роботи

Написання курсової роботи вимагає систематичного та організованого підходу. Ось кілька кроків, які можуть допомогти вам, шановні студенти, в цьому процесі:

1. Вибір теми:

- Оберіть тему, яка цікавить вас та відповідає вимогам часу, вашого закладу освіти, кафедри.
- Врахуйте доступні ресурси, які вам можуть знадобитися для дослідження обраної теми.

2. Розробка плану:

- Створіть план, розбивши роботу на вступ, обґрунтування теми, огляд наукової літератури, методологію, результати, обговорення та висновки.
- Кожен наступний розділ повинен бути логічним продовженням попереднього.

3. Пошук і обробка інформації:

- Проведіть огляд наукової літератури для збору необхідної інформації.
- Використовуйте надійні джерела: наукові статті, дисертації, наукові журнали.

4. Написання вступу:

- Сформулюйте проблему та обґрунтуйте актуальність вашої теми.
- Визначте мету та завдання курсової роботи.

5. Складання та написання тексту:

- Напишіть текст відповідно до розробленого плану.
- Дотримуйтесь наукового стилю та граматичних правил.

6. Форматування та оформлення:

- Дотримуйтесь вимог щодо структури, шрифту, відступів та інших параметрів.
- Вставляйте відповідні посилання на джерела.

7. Обговорення та висновки:

- Аналізуйте отримані результати.
- Сформулюйте висновки та можливі напрямки подальших досліджень.

8. Редагування та коректура:

- Перегляньте роботу, виправте помилки, переконайтеся в її логічній структурі.

9. Підготовка до захисту:

- Підготуйтеся до можливих запитань, пов'язаних із вашою роботою.

Не забувайте використовувати вказівки та рекомендації викладача з дисципліни курсової роботи та наукового керівника. Це допоможе вам уникнути непорозумінь та долучити необхідні елементи до вашої курсової роботи. Успіхів вам!

Т. В. ПАЛЬКО

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ КУРСОВИХ РОБІТ З ПСИХОЛОГІЇ
РОЗТИТКУ ТА ВІКОВОЇ ПСИХОЛОГІЇ
ЗА ОСВІТНЬОЮ ПРОГРАМОЮ “КЛІНІЧНА ПСИХОЛОГІЯ”»**

*для здобувачів вищої освіти рівня «бакалавр» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові
науки» спеціальності 053 «Психологія»*